

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS
LIETUVIŲ KALBOTYROS, LITERATŪROS IR KOMUNIKACIJOS
KATEDRA

Darius Dovydavičius

Studijų programos *Lietuvių filologija ir komunikacija* V kurso studentas

**KŪNO DALIŲ PAVADINIMAI *SISTEMINIAME LIETUVIŲ*
*KALBOS ŽODYNE***

Baigiamasis bakalauro darbas

Darbo vadovė
doc. dr. Rūta Kazlauskaitė

Šiauliai, 2017

TURINYS

ĮVADAS.....	2
1. KŪNO DALIŲ SISTEMATIKA	4
2. KŪNO DALIŲ PAVADINIMŲ KILMĖ	6
3. KŪNO DALIŲ PAVADINIMŲ DARYBA IR KIRČIAVIMAS	8
3.1. Pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas	10
3.2. Antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas	19
3.3. Trečiosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas	25
3.4. Ketvirtosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas	29
3.5. Dvejopai kirčiuojamų kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas	32
4. KŪNO DALIŲ PAVADINIMAI, GALINTYS EITI ANATOMIJOS TERMINAIS	33
IŠVADOS	36
ŠALTINIS IR LITERATŪRA	37
BAIGIAMOJO BAKALAURO DARBO SANTRAUKA	39
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA (SUMMARY)	40
PRIEDAS	41

IVADAS

Lietuvių kalboje gausu kūno dalių pavadinimų. Vieni pavadinimai vartojami medicinos, zoologijos moksluose, kiti – tik šnekamojoje kalboje. Pasakytina, kad medicininėje Lietuvos terminologijoje kūno dalims žymėti vartojami ne adaptuoti lotyniški (kaip įprasta anglakalbėse šalyse, taip pat Prancūzijoje, Italijoje), o lietuviški kūno dalių pavadinimai. Tai rodo, kad kalba yra turtinga ir darybiškai lanksti.

Darbo naujumas. 1620 metais išleistą Konstantino Sirvydo sudarytą trikalbį žodyną *Dictionarium trium linguarum* galima laikyti pirmuoju lietuvių anatomijos terminologijos veikalu. Vėliau anatomijos terminus sistemino Vincas Kudirka, Jonas Basanavičius, tarpukariu – Jurgis Žilinskas. Kol kas išsamiausias leidinys, kurį rengiant dalyvavo ir anatomai ir kalbininkai yra *Medicinos terminų žodynas* (1980). Vėliau disertacijas terminologijos tema apsigynė Birutė Briaukienė (2000 m.), Nijolė Litveikienė (2006 m.), o Palmiros Zemlevičiūtės disertacijoje *Lietuvių medicinos terminologijos raida XIX amžiaus pabaigoje – XX amžiaus pradžioje* (2009 m.) rašoma apie liaudies kalbos ir liaudies medicinos terminų įtaką mokslinei medicinos terminijai.

Nors sistemiškai kūno dalių kirčiavimo ir darybos niekas netyrė, tačiau svarbu paminėti šias knygas: Prano Skardžiaus *Lietuvių kalbos žodžių daryba* (1943) ir Antano Pakerio *Akcentologija* (1994). Pirmojoje analizuojama žodžių daryba, antrojoje – bendrinės lietuvių kalbos kirčiavimas. Šiose knygose pateikiama daug žodžių ir dalis jų yra kūno dalių pavadinimai. Taip pat pagal pateiktus pavyzdžius galima nustatyti ir knygose nepaminėtų kūno dalių pavadinimų kirčiavimo bei darybos principus.

Darbo objektas. Šio bakalauro darbo objektas yra užfiksuoti lietuvių kalbos kūno dalių pavadinimai. Dirbant remtasi Jono Paulausko *Sistiminiu lietuvių kalbos žodynu* (Vilnius: Mokslas, 1987) (toliau SKLŽ).

Darbo tikslas. Išrinkti vienažodžius kūno dalių pavadinimus iš SKLŽ ir aptarti jų kilmę, darybą, kirčiavimą bei vartosenos ypatumus.

Darbo uždaviniai. Bakalauro darbo tikslui pasiekti keliama uždaviniai:

1. Išrinkti vienažodžius kūno dalių pavadinimus iš SKLŽ.
2. Patikrinti, kurie kūno dalių pavadinimai įtraukti į *Bendrinės lietuvių kalbos žodyno* (toliau BLKŽ) antraštiną ir *Dabartinės lietuvių kalbos žodyno* (toliau DLKŽ), *Lietuvių kalbos žodyno* (toliau LKŽ) elektronines versijas.
3. Aptarti kūno dalių pavadinimus kilmės atžvilgiu.
4. Aptarti kūno dalių pavadinimų darybą ir kirčiavimą.
5. Aptarti kūno dalių pavadinimų vartojimą anatomijoje.

Bakalauro darbo medžiaga ir metodika. Dirbant naudoti analizės, interpretavimo, aprašomasis ir skaičiavimo metodai.

Darbo struktūra: įvadas, keturi skyriai (juose analizuojama kūno dalių pavadinimų sistematika, kilmė, daryba ir kirčiavimas, vartoseną anatomijoje), išvados, literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalba ir priedas, kuriame pateikiami visi kūno dalių pavadinimai su reikšmėmis.

Sisteminame lietuvių kalbos žodyne rasta 512 kūno dalių pavadinimų; dėl didelio skaičiaus apsiribota tik vienažodžiais pavadinimais (beje, keliažodžių pasitaikė vos keli, pvz., *Adomo obuolys*). Nenagrinėtos kūno dalių vietos (pvz.: *plikuma*), sutvarkytų plaukų pavadinimai (pvz.: *frizūra, skyrimas, garbanos*) ir pan. Pirmiausia aiškinasi, ar kūno dalies pavadinimas yra bendrinės kalbos žodis, ar tarmybė. Išrinktų kūno dalių pavadinimų ir reikšmių ieškota BLKŽ antraštyne – taip išsiaiškinta, kurie kūno dalių pavadinimai yra bendrinės kalbos žodžiai. Žodžiai, kurie šiame antraštyne neužfiksuoti, patikrinti DLKŽ, o nesant ir ten – patikrinti LKŽ. Tai, kad pavadinimas minimas tik LKŽ, rodo, kad žodis nepriskiriamas visuotinei leksikai ir yra tarmybė.

Po to kūno dalių pavadinimai suskirstyti pagal kilmę į savuosius ir svetimuosius. Dirbta remiantis Algirdo Sabaliausko *Lietuvių kalbos leksika* (1990) ir *Tarptautinių žodžių žodynu* (1985).

Suskirsčius rastus kūno dalių pavadinimus pagal kirčiuotes, aptarta pavadinimų struktūra: aiškinasi, ar pavadinimas pirminis žodis, ar darinys. Jei darinys, nustatyta kaip jis padarytas. Aptartos kirčiavimo ypatybės (remtasi *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika* (toliau – DLKG), Prano Skardžiaus *Lietuvių kalbos žodžių daryba* (1943) ir Antano Parkerio *Akcentologija* (1994)).

Galiausiai aptarta lietuvių anatomijos terminologija, terminams taikomi reikalavimai ir išrinktų kūno dalių pavadinimų vartojimas anatomijoje. Šiame darbo etape remtasi *Medicinos terminų žodynu* (Astrauskas, Biziulevičius, Pavilonis, Vaitilavičius, Vileišis, 1980) ir *Lietuvių terminologijos aspektai* (Mickienė, Briaukienė, 2016).

1. KŪNO DALIŲ SISTEMATIKA

2005 m. išleistame žinyne *Žmogaus anatomija* (Stropus, Tamašauskas, Paužienė, 2005) teigiama, kad žmogaus kūno sandarą galima nagrinėti remiantis įvairiu struktūriniu lygiu: ląsteliniu, audinių, organų ir organų sistemų.

Ląstelinis lygis – ląstelės gali egzistuoti savarankiškai, arba sudaryti audinius. Visų ląstelių sandaros schema yra vienoda, tačiau jų funkcijos – skirtingos. Žinoma apie 100 ląstelių rūšių.

Audinių lygis – panašių ląstelių telkiniai. Audiniai, lyginant su pavienėmis ląstelėmis, įgyja naujų, tik tai audinių rūšiai būdingų savybių.

Organų lygis – įvairūs audiniai yra sujungti į organus. Nors visus organus sudaro tos pačios keturios audinių rūšys (epitelinis, jungiamasis, raumeninis, nervinis), kiekvienas organas yra skirtingas, t.y. nėra dviejų organų (išskyrus porinius: inkstai, plaučiai), kurių sandara ir funkcija būtų identiška (žr. Stropus, Tamašauskas, Paužienė, 2005, 20-21).

Organų sistemų lygis – organų sistemos, sudarytos iš kelių ar keliolikos organų, atspindi labiau apibrėžtą organizmo (viso žmogaus kūno) veiklos dalį. Žmogaus kūnas skirstomas į šias sistemas: atramos ir judėjimo organų sistema (jungia griaučius, kaulų jungtis ir raumenis, suteikia kūnui formą, sudaro galimybę judėti), virškinimo organų sistema (ją sudaro burna, ryklė, stemplė, skrandis, žarnos, kepenys ir kasa, aprūpina maistu ir suvirškina), kvėpavimo organų sistema (priklauso kvėpavimo takai, plaučiai ir krūtinplėvė, aprūpina organizmą deguonimi), šlapimo organų sistema (jungia inkstus, šlapimtakius, šlapimo pūslę, šlaplę, pašalina organizmo medžiagų apykaitos produktus), lytinių organų sistema (sudaryta iš lytinių liaukų ir takų, atsakinga už naujo organizmo užmezgimą), apytakos sistema (priklauso širdis, kraujagyslės ir limfagyslės, vykdo medžiagų apykaitos, pernašos, homeostazės, apsaugos funkcijas), nervų sistema (sudaryta iš smegenų, nervų ir jutimo organų, reguliuoja organizmo santykį su išorine aplinka, koordinuoja visų organų veiklą), endokrininė sistema (gamina hormonus, kurie, kartu su nervų sistema, valdo organizmo funkcijas) (žr. Stropus, Tamašauskas, Paužienė, 2005, 21-22).

Nagrinėjant žmogaus anatomiją organų ir organų sistemų lygiu, žmogaus kūną įprasta skirstyti į tokias dalis: liemenį, galvą, kaklą, viršutines galūnes ir apatines galūnes. Kiekviena dalis dalijama smulkiau: galvoje yra veidinė ir smegeninė dalys; liemenį sudaro nugara, krūtinė, pilvas, dubuo. Pastarasis dalijamas į didįjį ir mažąjį dubenį. Šios dalys yra išorinės, kitos – vidinės. Kūno dalys dalijamos į sritis, pvz.: peties sritis, pažasties sritis. Taip pat skiriamos kelios ertmės: kaukolės ertmė, krūtinės ląsta, pilvo ir dubens ertmė; veide yra nosies, burnos ertmės ir akiduobės (žr. Stropus, Tamašauskas, Paužienė, 2005, 22-23).

Žmogaus kūnas išoriškai atrodo vertikalčiai simetriškas. Kai kurie vidaus organai (inkstai, plaučiai) taip pat išsidėstę simetriškai, tačiau gausu ir pavienių ar nesimetriškai išdėstytų organų (širdis, skrandis, žarnynas, kepenys).

Didžiausia dalis SKLŽ rastų kūno dalių pavadinimų apibūdina atramos ir judėjimo organų sistemos organus. Taip yra greičiausiai todėl, kad šios sistemos organai yra labiausiai pastebimi ir jaučiami, taigi natūralu, kad jiems apibūdinti reikėjo sugalvoti pavadinimus. Taip pat daug kūno dalių pavadinimų, paminėtų SLKŽ, yra galvos dalyje – net 197. Tai galima paaiškinti tuo, kad galva yra pati matomiausia ir dažniausiai atvira (neuždengta) kūno dalis, o taip pat tuo, kad SKLŽ yra gausu tarminių žodžių, taigi ta pati kūno dalis gali turėti kelis, o kartais ir keliasdešimt pavadinimų. Pvz.: *galva* turi 12 skirtingų pavadinimų: *apúokas, búožė, gúogė, krāmė, kuōgė, kváukė, makaũlė, makáuza, makaũzė, raginė, skváukė, smagaľvė*; tiek pat pavadinimų turi ir *veidas*: *bū̃das, burnà, gỹmis, knìsas, knisìklis, krāmė, marmũžė, maũkė, mūrza, muřzė, snāpas, snùkis*. O *burna* gali būti vadinama 24 skirtingais žodžiais: *bařštinė, dañtskylė, é̃dmenys, è̃stùvai, gargalỹnė, lú̃pos, marmólai, marmūzà, marmũžė, mūrza, muřzė, nasraĩ, pùtralakė, pùtrasrėbis, snāpas, snùkis, srėbtùvai, šnìpas, terlė, vambrà, vamlà, vėpšlos, žābtai, žioplė*.

2. KŪNO DALIŲ PAVADINIMŲ KILMĖ

Žodžiai pagal kilmę skirstomi į dvi grupes: savakilmius ir skolinius. Savakilmiai – žodžiai atsiradę savo kalboje, skoliniai – žodžiai atėję iš kitų kalbų.

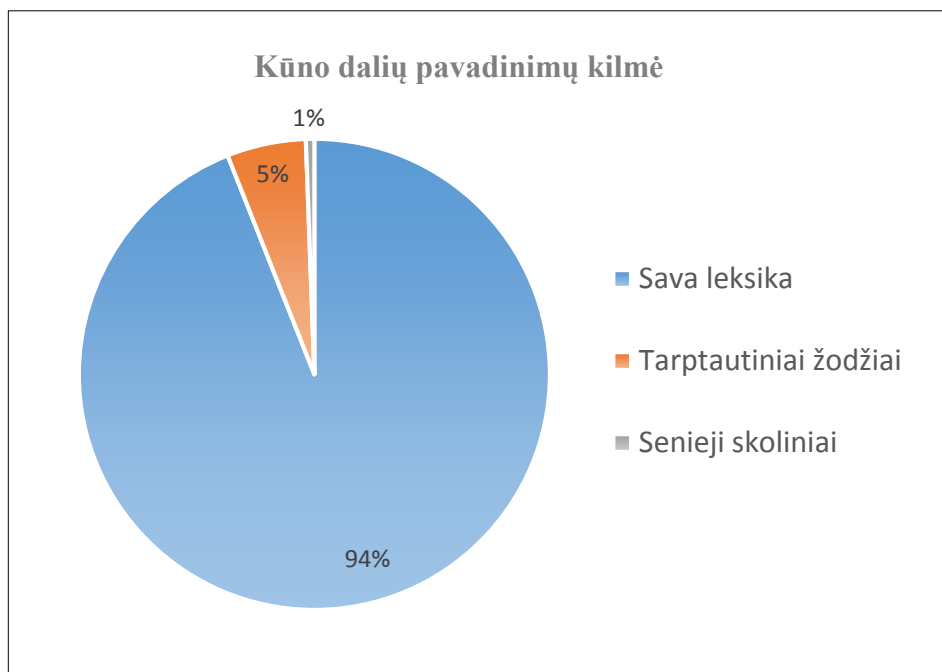
Savakilmiai skirstomi į veldinius (žodžiai, paveldėti iš prokalbės) ir darinius (žodžiai, susidarę tuo metu, kai tiriamoji kalba jau gyvavo atskirai) (Jakaitienė, 2010, 223).

Veldiniai skiriami į kelis sluoksnius. Seniausią sluoksnį sudaro žodžiai, paveldėti iš indoeuropiečių prokalbės, turintys atliepinių įvairiose indoeuropietiškosiose kalbose, pvz.: *akis*, *ausis*, *dantis*, *nosis*, *širdis*. Kitas sluoksnis – žodžiai, bendri baltų ir slavų kalboms, pvz.: *galvą*, *dėlnas*, *pirštas*, *ranką* (žr. Jakaitienė, 2010, 223-226).

Pagal kilmę skoliniai skaidomi į paskolintus iš kaimyninių kalbų (slavizmai ir germanizmai) ir atėjusius iš tolimesnių kalbų (vadinamieji tarptautiniai žodžiai) (žr. Jakaitienė, 2010, 228-231).

Tarp išrinktų kūno dalių pavadinimų skolinių buvo nustatyta 31. Senųjų skolinių aptikta tik 3: 1 pirmos kirčiuotės (*brīndos* – slavizmas) ir 2 antros kirčiuotės (*trimītas* – germanizmas, *dūlė* – slavizmas).

Tarptautinių žodžių rasta iš viso 28: 15 pirmos kirčiuotės (*aòrta*, *apendīksas*, *artèrija*, *bakenbàrdai*, *brònchas*, *kāpsulė*, *kòrpusas*, *labirīntas*, *miokàrdas*, *mùskulas*, *nèrvas*, *plèura*, *recèptorius*, *tālija*, *trachéja*) ir 13 antros kirčiuotės (*diafragmà*, *emālis*, *epitèlis*, *kapiliàras*, *migdòlas*, *muskulatūrà*, *neurònas*, *placentà*, *polīpas*, *retinà*, *skelètas*, *tonsilė*, *venà*). Skolinių kiekis yra labai mažas, palyginti su savos leksikos žodžių kiekiu. Kūno dalių pavadinimų pagal kilmę procentinė išraiška pateikta 1 pav.

1 pav. Kūno dalių pavadinimų kilmė

Net 94 % lietuviškų kūno dalių pavadinimų yra savos leksikos. Tai rodo, kad lietuviai nesiskolino žodžių įvardyti tiems dalykams, kuriuos gerai pažinojo. Kaip visai kitokį pavyzdį galima pateikti jūreivystės terminus. Klaipėdos universiteto mokslininkų parengtame šios srities terminų duomenyje didelę dalį sudaro skoliniai (žr. JTVD). Didelis skaičius paaiškinama tuo, kad baltų tautos (išskyrus pamario gyventojus) istoriškai užsiėmė ne jūreivyste, bet žemdirbyste.

3. KŪNO DALIŲ PAVADINIMŲ DARYBA IR KIRČIAVIMAS

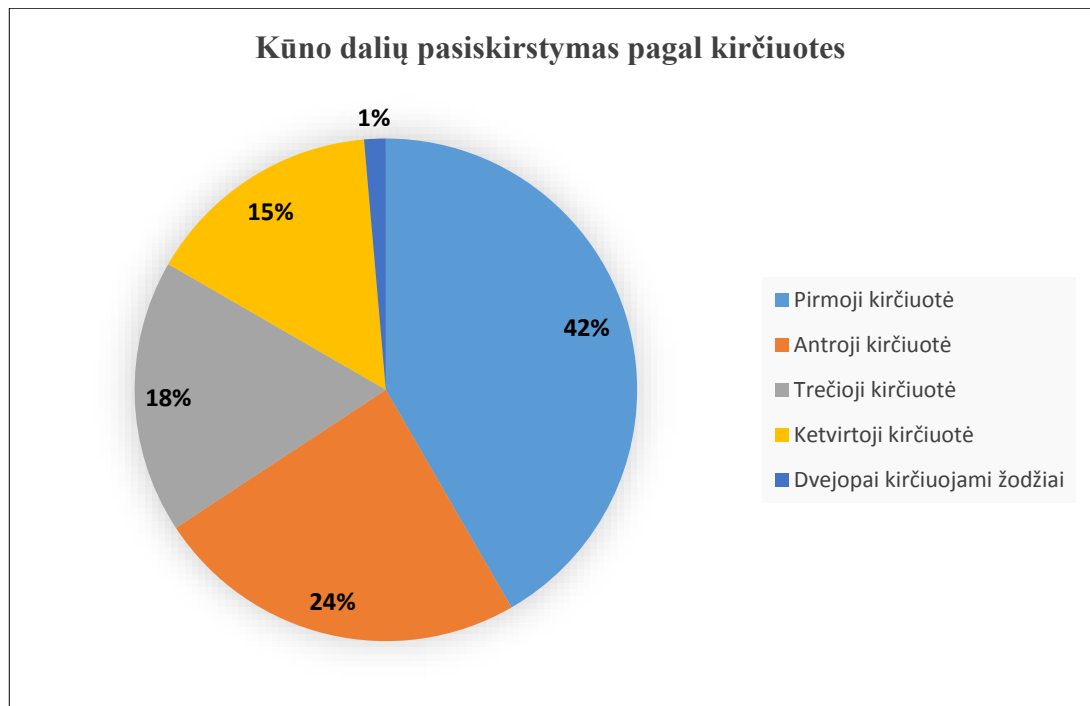
„Visi lietuvių kalbos daiktavardžiai darybiškai gali būti suskirstyti į paprastuosius (pirminius) daiktavardžius ir darinius. <...> [D]ariniais laikomi tokie žodžiai, kurie savo forma ir reikšme remiasi kitais (vadinamaisiais pamatiniais) žodžiais. <...> Dariniai, kurie remiasi vienu pamatiniu žodžiu, vadinami vediniais, o dariniai, kurie remiasi iš sykiu dviem pamatiniais žodžiais, vadinami sudurtiniais žodžiais, arba dūriniais <...>. Vediniai pagal tai, su koku darybos formantu jie padaryti, dar skirstomi į priesagų vedinius <...>, galūnių vedinius <...> ir priešdėlių vedinius“ (DLKG 2006, 86). Pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimuose dariniai sudaro 80 % visų pavadinimų, antrosios kirčiuotės – 72 %, trečiosios – 60 %, o ketvirtosios – tik 34 %. Visgi bendras darinių kiekis yra 68 %, o tai patvirtina teiginį, kad didžiąją daiktavardžių dalį sudaro dariniai, o ne pirminiai žodžiai.

Dariniai būna dviejų tipų: diachroniniai (žodžiai, kurių kilmė sinchroniškai nėra aiški, nes jų ryšiai su kitais žodžiais arba nutrūkę, arba gerokai išblukę) ir sinchroniniai (padaryti iš jau tiriamojoje kalboje žinomų žodžių ir turintys aiškią darybos motyvą) (žr. Jakaitienė, 2010, 223-227).

Lietuvių kalboje kirtis yra laisvas, tačiau ne chaotiškas – kirčio vieta priklauso nuo kirčiuotės. „Kirčiuotės – tai keturi linksniuojamųjų žodžių kirčiavimo tipai, nustatomi pagal daugiskaitos naudininko ir daugiskaitos galininko kirčio vietą (jei daugiskaitos nėra, tada pagal vienaskaitos įnagininką ir vietininką). Pirmosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininkas ir galininkas kirtį turi tame pačiame kamieno skiemenyje“ (Kazlauskienė, 2014, 61). Šie žodžiai visuose linksniuose išlaiko tą pačią kirčio vietą (*añtakiams, añtakius; alkūnėms, alkūnes*). „Antrosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininkas kirčiuojamas kamienne, o galininkas – galūnėje“ (Kazlauskienė, 2014, 62) (*grybėliams, grybeliūs; geldėlėms, geldelės*). „Trečiosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininkas kirtį turi galūnėje, o galininkas – kamienne (priešpaskutiniame, trečiajame ar tolesniame nuo galo skiemenyje)“ (Kazlauskienė, 2014, 62) (*apgamams, āpgamus; širdims, širdis*). „Ketvirtosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininkas ir galininkas kirtį turi galūnėje“ (Kazlauskienė, 2014, 62) (*kaklams, kaklūs; akims, akis*).

Iš viso SLKŽ surasta 512 kūno dalių pavadinimų. Iš jų 379 žodžiai įtraukti į BLKŽ antraštinę, t. y. priskiriami bendrinei kalbai.

Pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų rasta 227, antrosios – 137, trečiosios – 73, ketvirtosios – 70, dvejopai kirčiuojamų žodžių – 5. Pavadinimų dažnumas matyti 2 pav.

2 pav. Kūno dalių pasiskirstymas pagal kirčiuotes

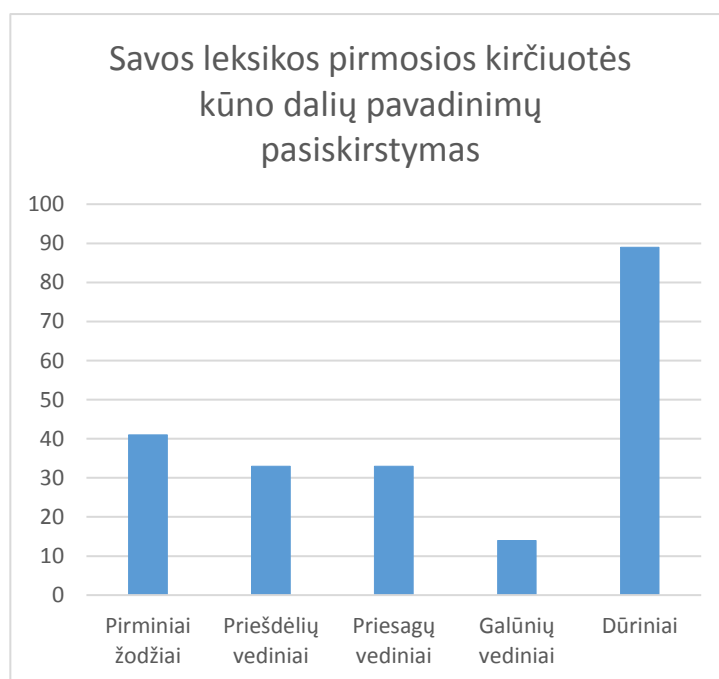
3.1. Pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas

Pirmosios kirčiuotės žodžiai, taigi ir daiktavardžiai, einantys kūno dalių pavadinimais, gali turėti priešpaskutinį arba tolesnį nuo galo (paprastai 3–4) kirčiuotą skiemenį. Jei kirčiuotas priešpaskutinis sakiny, priegaidė yra tvirtapradė (*alkūnė, apúokas, blakstiena, kaváišos*), o jei kirčiuotas trečias nuo galo skienu, priegaidė gali būti ir tvirtapradė, ir tvirtagalė (*káukolė, plāštaka*) arba skienu būna trumpasis (priegaidės jis neturi, rašte kirčiuojamas kairiniu kirčio ženklų; *nùgara*).

Kirtis visada esti tame pačiame skiemenyje, nepaklūsta jokiai taisyklei – niekada nešoka į galą.

Pirmosios kirčiuotės daiktavardžių, kūno dalių pavadinimų, sąrašė rasta 226. Iš jų 1 senasis skolinys ir 15 tarptautinių žodžių. Visi jie, dabartinės kalbos požiūriu, laikytini pirminiais, tik kai kuriuose galime įžvelgti baigmenis (priesagą primenančias žodžio dalis): *artèrija* (-ija), *kòrpusas* (-usas), *recèptorius* (-orius), *tālija* (-ija), *trachėja* (-ėja). Svetimųjų pavadinimų kilmė aptarta skyriuje „Kūno dalių pavadinimų kilmė“.

Iš 210 savos leksikos pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų 41 yra pirminis žodis, 33 priešdėlių vediniai, 33 priesagų vediniai, 14 galūnių vedinių ir 89 dūriniai.

3 pav. Savos leksikos pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų pasiskirstymas

Pirminiai žodžiai

SLKŽ rasta 30 dviskiemenių pirminių žodžių, einančių kūno dalių pavadinimais: *bám̃ba* 1 „pilvo vidurio duobelė“ (DLKŽe), *búožė* 1 menk. „galva“ (LKŽe), *čiùrna* 1 „lanksčioji dalis, nuo kurios prasideda pėda ar plaštaka“ (DLKŽe), *gýsla* 1 „kraujo ar limfos tekamasis vamzdelis“ (DLKŽe), *glánda* 1 ntk. „= t o n z i l ě“ (DLKŽe), *griáučiai* 1 gyvūno kaulų ir kremzlių (ar į juos panašių darinių) visuma, skeletas“ (DLKŽe), *gróbai* 1 „žmogaus ar gyvulio kaulai, griaučiai, groblai“ (LKŽe), *gróbas* 1 „šonkaulis“ (DLKŽe), *gúogė* 1 menk. „galva“ (LKŽe), *iltis* 1 „dantis tarp priekinių ir krūminių dantų“ (DLKŽe), *inkstas* 1 „porinis šlapimo skiriamasis organas“ (DLKŽe), *káulas* 1 „kuri nors griaučių dalis“ (DLKŽe), *kiáušas* 1 „galvos kaulai, kaukolė“ (DLKŽe), *kìlpa* 1 „vienas iš vidurinės ausies kauliukų“ (LKŽe), *kìinka* 1 šnek. „koja; blauzda; šlaunis; kelio linkmuo“ (DLKŽe), *kója* 1 „galūnė, kuria žmogus ar koks kitas padaras eina“ (DLKŽe), *kùlšis* 1 žr. „šlaunis“ (DLKŽe), *kváuķė* 1 menk. „galva, makaulė“ (LKŽe), *lúpa* 1 „vienas iš dviejų burnos angos kraštų“ (DLKŽe), *lúpos* 1 „burna kaip kalbėjimo organas“ (DLKŽe), *nósis* 1 „atsikišusi veido dalis su dviem skylutėmis kvėpuoti; uoslės organas“ (DLKŽe), *óda* 1 „viršutinis žmogaus ar gyvūno kūno sluoksnis“ (DLKŽe), *péntis* 1 tarm. „kulnas“ (DLKŽe), *ríetas* 1 „šlaunis“ (DLKŽe), *skváukė* 1 menk. „galva, kvauķė“ (LKŽe), *slésna* 1 „užpakalinės gyvulio letenos dalis iš penkių lygiagrečių kaulų (metatarsus)“ (DLKŽe), *strénos* 1 „nugaros dalis žemiau juosmens“ (DLKŽe), *šónas* 1 „dešinė ar kairė liemens, kūno pusė“ (DLKŽe), *tìltas* 1 „žmogaus užpakalinių smegenų dalis (pons)“ (LKŽe), *várpa* 1 „vyriškas lyties organas (penis)“ (DLKŽe).

Kaip matyti, visi kūno dalių pavadinimai kirčiuojami tvirtaprade priegaidė priešpaskutiniame skiemenyje. Ji paprastai žymima dešiminiu kirčio ženkle, tik tais atvejais, kai skiemens pagrindą sudaro sudėtinis dvigarsis, prasidedantis trumpuoju balsiu *i* arba *u*, priegaidė žymima kairiniu kirčio ženkle: *iltis*, *kìlpa*, *tìltas*, *inkstas*, *kìinka*, *kùlšis*, *čiùrna*.

Daugiaskiemeniai pirminiai kūno dalių pavadinimai, suregistruoti SLKŽ, – jų 11, yra tokie: *alkúnė* 1 „dilbio ir žasto sąnarys“ (DLKŽe), *apúokas* 1 prk. menk. „galva“ (LKŽe), *blakstíena* 1 „voko plaukas“ (DLKŽe), *blakstíenas* 1 žr. „blakstiena“ (LKŽe), *káuķolė* 1 „galvos griaučiai“ (DLKŽe), *kaváišos* 1 juok. „koja“ (LKŽe); *lėtena* 1 šnek. „plaštaka“ (DLKŽe), *makáuza* 1 žr. „makaulė“ (LKŽe), *nùgara* 1 „liemens dalis nuo sprando iki kryžkaulio“ (DLKŽe), *plāštaka* 1 „rankos dalis nuo riešo, delnas su pirštais“ (DLKŽe), *strāždana* 1 „gelsva arba ruda odos, ppr. veido, dėmė nuo saulės“ (DLKŽe).

Paminėti daugiaskiemeniai žodžiai dabartinės lietuvių kalbos atžvilgiu nėra dariniai, bet dalis jų turi baigmenis, kurie formaliai sutampa su priesagomis: *-ūnė*, *-iena*, *-olė*, *-ena*, *-ara*, *-ana*. *Alkúnė* gali būti šliejama prie kirčiuotą tvirtapradę priesagą turinčių pirmos kirčiuotės daiktavardžių, nereiškiančių ypatybių turėtojų (*galūnė*, *viršūnė*). *Blakstíena* – prie vedinių,

turinčių kirčiuotą tvirtapradę priesagą (*mediēna, naujiēna*). *Káukolē* kirčiuojama savitai, kitaip nei priesagas *-olis, -olē* turintys vediniai (*senōlis, -ē*). *Lētena* šliejasi prie pirmos kirčiuotės priesagos *-ena* vedinių (*šypsena, lūžena*). *Nūgara* – prie pastovaus šakninio kirčiavimo priesagos *-ara* vedinių (*kimbara, žiezara*).

Priešdėlių vediniai

Rasta 12 priešdėlio *pa-* vedinių, kūno dalių pavadinimų. Dauguma šio priešdėlio vedinių žymi vietą, esančią arba palei, arba po tuo daiktu, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu (DLKG, 2006, 145) ir dažniausiai grindžiami pastovaus kirčiavimo dviskiemeniais daiktavardžiais. Vedinyje išlaikomas pamatinių žodžių kirtis ir priegaidė: *pabūrnis* (: burna) 1 „apatinė veido dalis“ (DLKŽe), *pagūrklis* (: gurklis) 1 „riebalų sluoksnis po smakru, gurklis“ (DLKŽe), *pakáušis* (: kaušas) 1 „užpakalinė galvos dalis“ (DLKŽe), *pakinkis* (: kinka) 1 žr. „pakinklis“ (DLKŽe), *pakinklis* (: kinkla) 1 „užpakalinė kelio sąnario dalis“ (DLKŽe), *paliáuķis* (: liauka) 1 žr. „pagurklis“ (DLKŽe), *palūpis* (: lūpa) 1 „vieta po apatine lūpa“ (DLKŽe), *panósē* (: nosis) 1 „vieta po nosimi“ (DLKŽe), *paslėpsnis* (: slėpsna) 1 „kūno vieta prie slėpsnų“ (DLKŽe), *pažándē* (: žandas) 1 „vieta po žandu“ (DLKŽe), *pažándēs* (: žandas) 1 „liauka, esanti po apatiniu žandikauliu (glandula submaxillaris)“ (DLKŽe), *pažiaunē* (: žiauna) 1 „apatinis žandikaulis; skerdienos dalis prie apatinio žandikaulio“ (DLKŽe).

Priešdėlio *ant-* vedinių yra 8. Jie žymi vietą, esančią ant pamatiniu daiktavardžiu pasakyto daikto (DLKŽ, 2006, 146). Kirčiuojamas priešdėlis, jis turi tvirtagalę priegaidę: *añtgerklis* (: gerklė) 1 „viršutinė priekinė gerklų kremzlė“ (DLKŽe), *añtakis* (: akis) 1 „1. kaktos dalis aukščiau akiduobės. 2. toje vietoje esanti plaukų juostelė“ (DLKŽe), *añtausis* (: ausis) 1 „skruostas ties ausimi“ (DLKŽe), *añtinkstis* (: inkstas) 1 „nedidelė liauka ant inksto (glandula suprarenalis)“ (DLKŽe), *añtkaulis* (: kaulas) 1 „kaulo dengiamoji plėvė, apvalkalas (periosteum)“ (DLKŽe), *añtkremzlis* (: kremzlė) 1 „kremzlės dengiamoji plėvė (perichondrium)“ (DLKŽe), *añtodis* (: oda) 1 „viršutinis odos sluoksnis“ (DLKŽe), *añtpilvis* (: pilvas) 1 „pilvo ląstos plėvė“ (DLKŽe).

Priešdėlio *apy-* vediniai – taip sudarytų kūno dalių pavadinimų yra 4 – dažniausiai žymi vietą, esančią aplink tą daiktą, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu (DLKG, 2006, 147). Visi yra pastovaus kirčiavimo, tolesnio skiemens tvirtapradę priegaidė: *apýakis* (: akis) 1 „vieta aplink akį“ (DLKŽe), *apýausis* (: ausis) 1 „vieta aplink ausį“ (DLKŽe), *apýburnis* (: burna) 1 „vieta aplink burną“ (DLKŽe), *apýnagē* (: nagas) 1 „vieta apie piršto nagą“ (DLKŽe).

Priešdėlio *už-* vedinių yra 3. Jie žymi vietą, esančią už to daikto, kuris pasakomas pamatiniu žodžiu (DLKG, 2006, 146), turi apibendrintą trumpojo priešdėlio kirtį: *ùžkulnis* (: kulnas) 1 „kulno užpakalis“ (DLKŽe), *ùžpakalis* (: pakalys) 1 „pasturgalis“ (DLKŽe), *ùžpentis* (: pentis) 1 „užkulnis“ (DLKŽe).

2 vediniai sudaryti su priešdėliu tvirtapradžiu *ata-*: *atāpentē* (: *pentē*) 1 „kojos kulnas, užpentis, užkulnis“ (LKŽe), *atāpentis* (: *pentis*) 1 „atapentė“ (LKŽe). Jų reikšmė artima priešdėlio *už-* vedinių reikšmei.

Tvirtapradžio priešdėlio *prie-* vediniai (*prīēširdis* (: *širdis*) 1 „kiekvienas iš dviejų viršutinių širdies skyrių (atrium cordis)“ (DLKŽe) ir *prīēvartis* (: *vartas*) 1 „skrandžio susiaurėjimas prie dvylikapirštės žarnos (pylorus)“ (DLKŽe)) rodo vietą netoli tos realijos, kuri įvardyta pamatiniu žodžiu.

Du kartus (po vieną pavyzdį) rasti kūno dalių pavadinimai, padaryti su priešdėliu *iš-* ir *po-*: *išdangčiai* (: *dangčiai*) 1 „plėvė, skirianti krūtinės ląstą nuo pilvo, dangos, diafragma“ (LKŽe), *po-* vedinys: *póakis* (: *akis*) 1 žr. „paakys“ (DLKŽe). Pirmasis turi kirčiuotą trumpąjį, antrasis – ilgąjį tvirtapradį (kaip ir *apy-*, *prie-*) skiemenį. Priešdėlio *-po* vediniai savo reikšme yra artimi priešdėlio *-pa* vediniams, skiriasi tik kirčiavimu.

Priesagų vediniai

Pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimai sudaromi su įvairiomis priesagomis, bet pavyzdžių su tomis priesagomis nėra gausu. Iš viso jų rasta 33.

Daugiausia rasta priesagos *-ymas* vedinių – 6. Atkreiptinas dėmesys, kad paprastai daiktavardžiai su priesaga *-ymas* sudaromi iš trečiosios asmenuotės veiksmažodžių, kurių bendratyje yra priesaga *-yti*. Kūno dalių pavadinimus linkstama daryti iš kitokių veiksmažodžių arba vardažodžių: *gūrgždymas* (: *gurgždėti*) 1 „kirkšnis“ (LKŽe), *kéltymas* (: *kelti*) 1 „pėdos viršaus pakilioji dalis“ (LKŽe), *kul̃kštymas* (: *kulkšti*) 1 žr. „kulkšnis“ (DLKŽe), *lĩnkymas* (: *linkti*) 1 žr. „lenkmuo“ (DLKŽe), *šākymas* (: *šakoti* arba *šaka*) 1 žr. „šakumas“ (DLKŽe), *tũštymas* (: *tuštėti* arba *tuščias*) 1 „vieta po krūtine“ (DLKŽe).

Rasti 4 priesagos *-ynas* vediniai. Jie dažniausiai žymi vietas, kuriose gausu pamatiniais žodžiais pasakomų daiktų (DLKG, 2006, 133). Iš kūno dalių pavadinimų šį apibrėžimą atitinka *raumenýnas* (: *raumenys*) 1 „raumenys“ (DLKŽe) ir *žarnýnas* (: *žarna*) 1 „žarnų sistema“ (DLKŽe). Kituose dviejuose pavyzdžiuose priesaga tarminė, ji žymi vieną vienetą ir turi su didumu arba menkumu susijusią reikšmę (žr. LKA3 134): *krumplýnas* (: *krumplis*) 1 „vienas iš vidinių akies apvaskalų“ (LKŽe), *stibýnas* (: *stibis*) 1 žr. „blauzda“ (DLKŽe). Visi minėtos priesagos vediniai yra pastovaus kirčiavimo, turi tvirtapradę priegaidę.

Tiek pat (4) rasta priesagos *-lė* vedinių (veiksmažodžių abstraktų): *šnerplė* (: *šnerpti*) 1 žr. „šnervė“ (DLKŽe), *šnir̃pslė* (: *šnirpšti*) 1 žr. „šnervė“ (DLKŽe), *snárplės* (: *snarpti*) 1 žr. „snerglys“ (LKŽe) (žodis neturi vienaskaitos), *žir̃klės* (: *žirgti*) 1 prk. „kojos“ (DLKŽe) (neturi vienaskaitos).

Su priesaga *-inē* padaryti 3 vediniai: *barštinē* (: barštis) 1 menk. „burna“ (LKŽe), *jūnginē* (: jungti) 1 „akies gleivinė (coniunctiva)“ (DLKŽe), *pyrāginē* (: pyragas) 1 juok. „kvėpuojamoji gerklė“ (DLKŽe).

Priesagos *-tys* vediniai yra 2: *sáltys* (: salti) 1 žr. „saltai“ (LKŽe), *žiótys* (: žioti) 1 „anga iš burnos į nosiaryklę (faucium)“ (DLKŽe).

Su priesagomis *-enos*, *-era*, *-imas*, *-yba*, *-yna*, *-ytė*, *-jas*, *-klos*, *-olas*, *-sna*, *-snis*, *-ta*, *-tuvai*, *-umas* padaryta po vieną vedinį, einantį kūno dalių pavadinimu: *sałtenos* (: saltos) 1 žr. „saltos“ (LKŽe), *kukštera* (: kukštas) 1 „nugaros dalis ties sprandu, tarpupetė, kupra“ (DLKŽe), *plónimas* (: plonas) 1 „smilkinys“ (LKŽe), *sėdýba* (: sėsti) 1 šnek. „užpakalis“ (LKŽe), *stibýna* (: stibis) 1 žr. „blauzda“ (DLKŽe), *lėlytė* (: lėlė) 1 „akies vyzdys (pupilla)“ (LKŽe), *pusiáujas* (: pusiau) 1 „juosmuo“ (DLKŽe; reikia pasakyti, kad priesaga *-jas* neminima nei DLKG, nei A. Pakerio *Akcentologijoje*, tačiau, istoriškai žvelgiant, akivaizdu, kad tai darinys: „pusiaujas iš pusiau+jas“, (Skardžius, 1943, 379), *gėrklos* (: gerti) 1 „viršutinė, priekinė gerklės dalis su balso stygomis (larynx)“ (DLKŽe), *marmólai* (: marmėti) 1 žr. „marmūza“ (LKŽe), *slėpsna* (: slėpti) 1 „pilvo sritis ties šlaunimi“ (DLKŽe), *dĩrgsnis* (: dirgti) 1 „nervas“ (DLKŽe), *júosta* (: juosti) 1 juosmuo (DLKŽe), *blerbétuvai* (: blerbėti) 1 „gerklė, kakarinė“ (LKŽe), *šākumas* (: šaka) 1 žem. „tarpkojis“ (DLKŽe).

Antrajame nuo galo skiemenyje tvirtaprade priegaidė kirčiuojami priesagų *-ynas*, *-lė*, *-tys*, *-yba*, *-yna*, *-ytė*, *-jas*, *-klos*, *-olas*, *-sna*, *-snis*, *-ta* vediniai, tolesniame (trečiajame) nuo galo skiemenyje – priesagų *-ymas*, *-inē*, *-enos*, *-era*, *-imas*, *-tuvai*, *-umas* vediniai. Jų kirtis ir priegaidė perimti iš pamatinio žodžio.

Galūnių vediniai

Galūnių vedinių, pavadinančių kūno dalis, rasta 14. 6 iš jų yra galūnių *-a* ir *-is* vediniai.

Galūnė *-a* yra pats dariausias afiksas, vartojamas veiksmo rezultato pavadinimams daryti. Aptikti šie *-a* vediniai: *dángos* (: dengti) 1 „plėkšnė, skirianti krūtinę nuo pilvo, diafragma“ (LKŽe; galūnės *-a* vedinys, bet neturi vienaskaitos), *mūrza* (: murzinti) 1 menk. „burna, veidas“ (LKŽe), *núovala* (: nuvalyti) 1 „placenta“ (DLKŽe), *pértvara* (: pertverti) 1 „Nosies p. (septum nasi)“ (DLKŽe), *sáauga* (: suaugti) 1 „audinių suaugimo vieta“ (DLKŽe), *sávarža* (: suveržti) 1 „narių suveržiamoji jungtis“ (DLKŽe), *žiáuna* (: žiauti) 1 „žandikaulis“ (DLKŽe). Kaip matyti, dažni vediniai, turintys, palyginti su pamatiniais veiksmažodžiais, savaip pakitusius priešdėlius, plg. *núovala* : *nuvalyti*, *sáauga* : *suaugti*, *sávarža* : *suveržti*. Daugiaskiemeniai vediniai kirčiuojami priešdėlyje; dviskiemeniuose dažna metatonija – pasikeičia priegaidė, pvz.: *dángos* (: deŋgti):

Galūnės *-is* vediniai yra šie: *dĩlbis* (: dilbti) 1 „rankos dalis nuo riešo ligi alkūnės (antebrachium)“ (DLKŽe), *išliežis* (: išliežti) 1 „odos raukšlė, jungianti gretimus pirštus“

(DLKŽe), *išlyžis* (: išlyžti) 1 žr. „išliežis“ (DLKŽe), *krýtis* (: kristi) 1 „maišelis: Širdies k. (pericardium)“ (DLKŽe), *línkis* (: linkti) 1 žr. „lenkmuo“ (DLKŽe), *staĩbis* (: stiebtis) 1 žem. „blauzda“ (DLKŽe). Jie gali būti daromi tiek iš pirminių dviskiemenių žodžių, tiek iš priešdėlinių veiksmažodžių. Pirmieji kirčiuojami šaknyje, turi tvirtapradę priegaidę, antrieji yra daugiaskiemeniai ir kirčiuojami priešdėlyje. Jų kirčiuoto skiemens kirtis ir priegaidė priklauso nuo priešdėlio kiekybės.

Aptiktas vienas galūnės -ė vedinys: *sráigė* (: sriegti) 1 „vidinės ausies dalis – sraigiškai susisukęs kanalas (cochlea)“ (DLKŽe).

Dūriniai

Iš viso rasti 89 dūriniai. 37 turi kirčiuotą pirmąjį dėmenį.

Pirmieji dūrinių dėmenys dažniausiai išlaiko pamatinių žodžių (ypač dviskiemenių) kamieno kirtį ir priegaidę (Pakerys, 1994, 262), pvz.: *krýžkaulis* : *krýžius*, *riėtkaulis* : *riėtas*, *saũsgyslė* : *saũsas*. Didelės dalies sudurtinių daiktavardžių, kurių pirmuoju dėmeniu eina daugiaskiemenis žodis, pasikeičia kirčio vieta – kirtis iš pirmojo skiemens pasislenka sandūros link (Pakerys, 1994, 264): *nugárkaulis* : *nùgara*, *stipìnkaulis* : *stipinas*, *stubùrkaulis* : *stùburas*.

Beveik visų (36) pavadinimų antraisiais dėmenimis eina vardažodžiai, vienintelė išimtis – *kiaũšdėtė*, kurio antrasis dėmuo yra veiksmažodis. Rasta 10 dūrinių, kurių pirmasis dėmuo yra nekaitomas žodis: prielinksnis arba prieveiksmis; jie neturi jungiamojo žodžio – tokie dūriniai lietuvių kalboje gana reti: *taĩpakis*, *taĩpdantis*, *paskuĩgalis*. Kirtis išlieka toks pat kaip ir prielinksnyje, prieveiksmyje.

Toliau pateikiama dūrinių su kirčiuotu pirmuoju dėmeniu pavyzdžių:

a) dūriniai, kurių kirčio vieta, palyginti su pamatiniu žodžiu, nepakitusi: *akýtkaulis* (: akytas, kaulas) 1 „toks galvos kaulas (os ethmoidale)“ (LKŽe), *alkũnkaulis* (: alkūnė, kaulas) 1 „alkūnės kaulas (ulna)“ (DLKŽe), *daĩtskylė* (: dantis, skylė) 1 menk. „burna“ (LKŽe), *kiaũšdėtė* (: kiaušis, dėti) 1 „dėtytis, kiaušidė (Ovarium)“ (LKŽe), *kiaušĩntakis* (: kiaušinis, takas) 1 „iš kiaušidės einantis kiaušinėlių takas (tuba uterina)“ (DLKŽe), *krýžkaulis* (: kryžius, kaulas) 1 „penki slanksteliai ir šonkaulių liekanos, suaugę į trikampę plokštę dubens srityje (os sacrum)“ (DLKŽe), *krūtĩnkaulis* (: krūtinė, kaulas) 1 „plokščias krūtinės kaulas (sternum)“ (DLKŽe), *krūtĩnplėvė* (: krūtinė, plėvė) 1 „plėvė, dengianti plaučius ir vidinį krūtinės ląstos paviršių (pleura)“ (DLKŽe), *pakáuškaulis* (: pakaušis, kaulas) 1 „pakaušio kaulas (os occipitale)“ (LKŽe), *pùtralaižė* (: putra, laižyti) 1 žr. „putralakė“ (LKŽe), *pùtralakė* (: putra, lakti) 1 menk. „burna, snukis“ (DLKŽe), *pùtrasrėbis* (: putra, srėbti) 1 menk. „burna“ (LKŽe), *riėtkaulis* (: rietas, kaulas) 1 „rietų kaulas, šlaunikaulis“ (LKŽe), *saĩdmėsės* (: saldus, mėsa) 1 „gyvulių ar žmogaus liauka, išskirianti virškinimui reikalingas sultis (pancreas)“ (LKŽe), *saũsgyslė* (: sausa, gysla) 1 „tamprus audinys, jungiantis

raumenis su kaulu, sąnariu“ (DLKŽe), *sėdýnkaulis* (: sėdynė, kaulas) 1 „sėdimasis (sėdynės) kaulas (os ischii)“ (DLKŽe), *skýdliaukė* (: skydas, liauka) 1 „vidaus sekrecijos liauka priekinėje kaklo dalyje (glandula thyreoidea)“ (DLKŽe), *strėnkaulis* (: strėnos, kaulas) 1 „kryžkaulis“ (DLKŽe), *šāktarpis* (: šaka, tarpas) 1 žr. „tarpkojis“ (DLKŽe), *šlapimtakis* (: šlapimas, takas) 1 „porinis takas, kuriuo iš inksto į pūslę teka šlapimas (ureter)“ (DLKŽe), *šónkaulis* (: šonas, kaulas) 1 „lankinis krūtinės ląstos kaulas (costa)“ (DLKŽe);

b) dūriniai, kuriuose kirtis yra pasislinkęs per vieną skiemenį link galūnės: *nugárkaulis* (: nugara, kaulas) 1 „stuburas“ (DLKŽe), *pasturgalis* (: pasturas, galas) 1 „žmogaus ar gyvulio užpakalis“ (DLKŽe), *smilkinkaulis* (: smilkinys, kaulas) 1 „smilkinio kaulas (os temporale)“ (DLKŽe), *stipinkaulis* (: stipinas, kaulas) 1 „plonasis dilbio kaulas (radius)“ (DLKŽe), *stuburgalis* (: stuburas, galas) 1 „stuburo galas žemiau kryžkaulio penki suaugę slanksteliai“ (DLKŽe), *stuburkaulis* (: stuburas, kaulas) 1 žr. „stuburas“ (DLKŽe);

c) dūriniai, kurių pirmu dėmeniu eina *nekaitomas žodis*: *tar̃pakis* (: tarp, akis) 1 „tarpuakis“ (DLKŽe), *tar̃pdantė* (: tarp, dantis) 1 žr. „tarpdantis“ (DLKŽe), *tar̃pdantis* (: tarp, dantis) 1 „tarpas tarp gretimų dantų“ (DLKŽe), *tar̃pkojis* (: tarp, koja) 1 „tarpukojis“ (DLKŽe), *tar̃pmentis* (: tarp, mentė) 1 „tarpumentė“ (DLKŽe), *tar̃ppirštis* (: tarp, pirštas) 1 „tarpupirštis“ (DLKŽe), *tar̃prietis* (: tarp, rietas) 1 šnek. „tarpukojis“ (DLKŽe), *tar̃pšakis* (: tarp, šaka) 1 „tarpušakis“ (DLKŽe), *tar̃pvietė* (: tarp, vieta) 1 „sritis tarp išorinių lytinių organų ir išangės (perineum)“ (DLKŽe); *paskuīgalis* (: paskui, galas) 1 žr. „pasturgalis“ (DLKŽe),

Dar daugiau kūno dalių pavadinimų (51) turi pastoviai kirčiuojamą jungiamąjį balsį. 29 žodžiai turi jungiamąjį balsį *-i-*. 12 žodžių turi kirčiuotą jungiamąjį balsį *-ā-*; šių sudurtinių daiktavardžių pirmuoju dėmeniu dažniausiai yra tapę 3, 4 kirčiuotės žodžiai (Pakerys, 1994, 276), pvz.: *barzdāplaukis* : *barzdā*, *plāukas*, *kraujāgyslė* : *kraūjas*, *gýsla*. 8 žodžių jungiamasis balsis yra *-ù-*, 2 – *-ó-*.

Rasti šie dūriniai su jungiamaisiais balsiais:

akiduobė (: akis, duobė) 1 „kaukolės įdubimas, kuriame yra akis“ (DLKŽe), *ašarìkaulis* (: ašara, kaulas) 1 „kaulas prie nosies (os lacrimale)“ (DLKŽe), *blauzdìkaulis* (blauzda kaulas) 1 „didysis blauzdos kaulas (tibia)“ (DLKŽe), *čiurnìkaulis* (: čiurna, kaulas) 1 „atskiras čiurnos kaulas (os tarsi)“ (DLKŽe), *gaktìkaulis* (: gakta, kaulas) 1 „gumburėlis priekinių dubens kaulų suaugimo vietoje (os pubis)“ (DLKŽe), *gomurìkaulis* (: gomurys, kaulas) 1 „gomurio kaulas (os palatinum)“ (DLKŽe), *kaktìkaulis* (: kakta, kaulas) 1 „kaktos kaulas (os frontale)“ (DLKŽe), *klubìkaulis* (: klubas, kaulas) 1 „viršutinis dubens kaulas (Os ilium)“ (DLKŽe), *kubìkaulis* (: kubas, kaulas) 1 „kubinis kaulas (os cuboideum)“ (DLKŽe), *kulnìkaulis* (: kulnas, kaulas) 1 „kulno kaulas (calcaneus)“ (DLKŽe), *kulšìkaulis* (: kulšis, kaulas) 1 „šlaunikaulis“ (DLKŽe), *laivìkaulis* (: laivas, kaulas) 1 „vienas iš letenos kauliukų (os naviculare)“ (DLKŽe), *mentìkaulis* (: mentis, kaulas) 1

„plokščias, trikampis viršutinės nugaros dalies kaulas (scapula)“ (DLKŽe), *nosikaulis* (: nosis, kaulas) 1 „porinis nosies kaulas (os nasale)“ (DLKŽe), *padikaulis* (: padas, kaulas) 1 „kiekvienas iš penkių pado kaulų“ (DLKŽe), *pirštikaulis* (: pirštas, kaulas) 1 žr. „pirštakaulis (piršto kaulas)“ (DLKŽe), *raktikaulis* (: raktas, kaulas) 1 „kaulas tarp krūtinkaulio ir mentės (clavicula)“ (DLKŽe), *riešikaulis* (: riešas, kaulas) 1 žr. „riešakaulis (kiekvienas iš aštuonių riešo kaulų)“ (DLKŽe), *skruostikaulis* (: skruostas, kaulas) 1 „skruosto kaulas“ (DLKŽe), *sprandikaulis* (: sprandas, kaulas) 1 „stuburkaulio kaklo slanksteliai“ (DLKŽe), *staibikaulis* (: staibis, kaulas) 1 1. „blauzdikaulis“, 2. NdŽ „dilbio kaulas, stipinkaulis“ (LKŽe), *stibikaulis* (: stibis, kaulas) 1 1. „blauzdikaulis“, 2. NdŽ „stipinkaulis“, 3. Grž „ilgas plonas koks kaulas“, 4. K.Būg(Nm) „sturburgalis“ (LKŽe), *šeivikaulis* (: šeivas, kaulas) 1 „mažasis blauzdos kaulas (fibula)“ (DLKŽe), *širdiplėvė* (: širdis, plėvė) 1 „širdį dengianti plėvė (pericardium)“ (DLKŽe), *šlaunikaulis* (: šlaunis, kaulas) 1 „šlaunies kaulas (femur)“ (DLKŽe), *šokikaulis* (: šokti, kaulas) 1 „pėdos kaulas, į kurią remiasi blauzdos kaulai (talus)“ (DLKŽe), *uodegikaulis* (: uodega, kaulas) 1 „dubens dalis, kurią sudaro trys keturi rudimentiniai slanksteliai (os coccygis)“ (LKŽe), *žagrikaulis* (: žagrė, kaulas) 1 „nosies pertvaros kaulas, kurio viršutinis galas išsiskleidęs į du sparnus, noragas(os vomeris)“ (LKŽe), *žandikaulis* (: žandas, kaulas) 1 „žando kaulas“ (DLKŽe), *žastikaulis* (: žastas, kaulas) 1 „žasto kaulas (humerus)“ (DLKŽe); *bambāgyslė* (: bamba, gysla) 1 „bambos arterija“ (DLKŽe), *barzdāplaukis* (: barzda, plaukas) 1 „barzdos plaukas“ (DLKŽe), *gyvāplaukis* (: gyvas, plaukas) 1 „žmogaus odos plaukelis“ (DLKŽe), *kaulāplėvė* (: kaulas, plėvė) 1 „kaulo plėvė, antkaulis“ (LKŽe), *kraujāgyslė* (: kraujas, gysla) 1 „kraujo gysla“ (DLKŽe), *limfāgyslės* (: limfa, gysla) 1 „limfos gysla“ (DLKŽe), *nosiāryklė* (: nosis, ryklė) 1 „viršutinė ryklės dalis, kuri jungiasi su nosies ertme (epipharynx)“ (DLKŽe), *pilvāplėvė* (: pilvas, plėvė) 1 „pilvo plėvė (peritoneum)“ (DLKŽe), *pleištākaulis* (: pleištas, kaulas) 1 „kaukolės pamatinis kaulas (os sphenoidale)“ (LKŽe), *stiklākūnis* (: stiklas, kūnas) 1 „skaidri drebučių pavidalo medžiaga akies obuolio viduje (corpus vitreum)“ (DLKŽe), *žarnāplėvė* (: žarna, plėvė) 1 žr. „pilvaplėvė“ (DLKŽe); *galūgerklis* (: galas, gerklė) 1 „užpakalinė burnos ertmės dalis“ (DLKŽe), *tarpūakis* (: tarp, akis) 1 „tarpas, vieta tarp akių“ (DLKŽe), *tarpūkiškis* (: tarp, kiška) 1 „tarpas, vieta tarp kiškų, tarpkojis, šakumas“ (LKŽe), *tarpūkojis* (: tarp, koja) 1 „vieta tarp kojų, šakumas“ (DLKŽe), *tarpūpetė* (: tarp, petis) 1 „nugaros dalis tarp pečių“ (DLKŽe), *tarpūpirštis* (: tarp, pirštas) 1 „vieta, oda tarp pirštų“ (DLKŽe), *tarpūplautis* (: tarp, plautis) 1 „ertmė tarp kairiojo ir dešiniojo plaučio (mediastinum)“ (DLKŽe), *viršūgalvis* (: viršus, galva) 1 „galvos viršus“ (DLKŽe); *galvóviršis* (: galva, viršus) 1 žr. „viršugalvis“ (DLKŽe), *pečiómentė* (: petys, mentė) 1 „mentikaulis“ (LKŽe).

Vienintelis pirmosios kirčiuotės kūno dalies pavadinimas, turintis pastoviai kirčiuojamą antrąjį dėmenį, yra *dvišākymas* (: dvi, šakymas) 1 žr. „tarpkojis“ (DLKŽe). Jis išlaiko antrojo pamatinio žodžio kirčiavimą, nes pirmasis dėmuo yra skaitvardis (žr. Stundžia, 2009, 146–147).

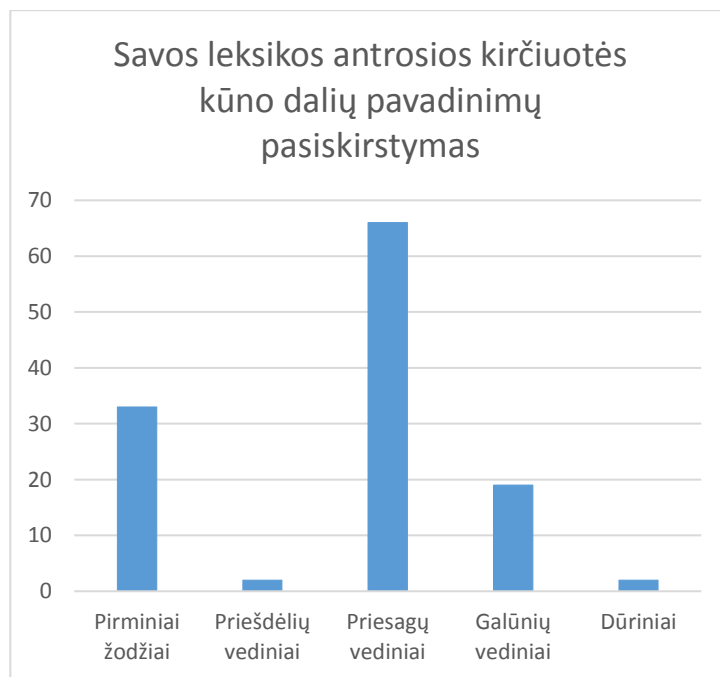
Tyrimas patvirtino, kad tarp daiktavardžių dariniai yra žymiai dažnesni negu paprastieji žodžiai: dariniai (priesagų, priešdėlių, galūnių vediniai ir dūriniai) sudaro 80 proc. visų pirmosios kirčiuotės žodžių. Gausiausia pirmos kirčiuotės kūno dalių pavadinimų grupė – dūriniai. Tai suprantama, dviem žodžiais tiksliau įvardijamas, apibūdinamas organas: pvz., *pilvāplėvė* „pilvo plėvė“, *kraujāgyslė* „kraujo gysla“. Dūriniai turi pastoviai kirčiuojamą pirmąjį dėmenį arba jungiamąjį balsį. Ypač dažnai kirčiuojamas jungiamasis balsis, nes jis tradiciškai jungia dvi šaknis. Visų tokių dūrinių antrasis dėmuo yra vardažodis, o daugiau kaip pusės (29) pavadinimų antrasis dėmuo – *káulas*. Kaip žinome (Jakimavičienė, Mačionis 2005, 143), suaugusio žmogaus skeletą sudaro 228 kaulai.

3.2. Antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas

Antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimai (kaip ir visi kiti antrosios kirčiuotės žodžiai) kirtį gali turėti tik paskutiniame arba priešpaskutiniame skiemenyje. Šios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininko linksnis kirčiuojamas kamiene, o galininkas – galūnėje (*pādams, padūs; raņkoms, rankàs*). Tie linksniai, kurie paklūsta priešpaskutinio skiemens priegaidės taisyklei, kirčiuojami galūnėje. O priešpaskutinis kirčiuotas skiemuo gali būti tik trumpasis arba tvirtagalis.

Antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų sąrašė rasta 137 žodžių (91 įtrauktas į BLKŽ antraštiną). Iš jų 2 senieji skoliniai ir 13 tarptautinių žodžių. Kai kuriuose tarptautiniuose žodžiuose galima išvelgti baigmenis: *epitèlis* (-elis), *kapiliāras* (-aras), *miqdōlas* (-olas), *muskulatūra* (-ūra), *neurònas* (-onas), *retinà* (-ina), *skelètas* (-etas).

Iš kitų 122 savos leksikos antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų 33 yra pirminiai žodžiai, 2 priešdėlių vediniai, 66 priesagų vediniai, 19 galūnių vediniai, 2 dūriniai.

4 pav. Savos leksikos antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų pasiskirstymas

Pirminiai žodžiai

SKLŽ rasti 23 dviskiemeniai pirminiai žodžiai, einantys kūno dalių pavadinimais:

bliuņkis 2 menk. „pilvas“ (LKŽe), *brūvē* 2 „antakis“ (LKŽe), *jēknos* 2 tarm. žr. „kepenys“ (DLKŽe), *kēlis* 2 „šlaunies ir blauzdos kaulų sąnarys“ (DLKŽe), *kēpēs* 2 „kojos, rietai“ (LKŽe), *kiškà* 2 šnek. „kinka“ (DLKŽe), *krāmē* 2 menk. „žmogaus galva, veidas, makaulė“ (LKŽe),

kryžius 2 žr. „kryžkaulis“ (DLKŽe), *kūbas* 2 „pėdos kaulas“ (LKŽe), *kuūpis* 2 „šlaunis, kulšis“ (DLKŽe), *kuōgė* 2 „susivėlusiais plaukais galva“ (LKŽe), *lėšis* 2 „akies dalis, laužianti spindulius (lens crystalina)“ (LKŽe), *liaukà* 2 „organas, gaminantis reikalingas arba šalinantis žalingas medžiagas (glandula)“ (DLKŽe), *liēlē* 2 menk. „liežuvis; gerklė“ (LKŽe), *pādas* 2 „pėdos apačia“ (DLKŽe), *pāpas* 2 vulg. 1. „krūtis“, 2. „spenys“, 3. „žindukas“ (DLKŽe), *pirštas* 2 „viena iš penkių judinamųjų plaštakos ar letenos galūnių“ (DLKŽe), *rankà* 2 „viršutinė žmogaus galūnė; tos galūnės dalis iki riešo, plaštaka“ (DLKŽe), *ribà* 2 „šonkaulis“ (antra reikšmė žodyne) (LKŽe), *skrañdis* 2 „svarbiausias virškinimo organas raumeninis maišelis pilve“ (DLKŽe), *snūkis* 2 menk. „burna, veidas“ (DLKŽe), *šluītas* 2, 1. „šlaunis“ 2. „blauzda, staibis“ (LKŽe), *ūšai* 2 „plaukai, augantys (ppr. vyrams) tarp viršutinės lūpos ir nosies“ (LKŽe).

Daugiaskiemeniai antrosios kirčiuotės pirminiai kūno dalių pavadinimai, rasti SLKŽ, yra šie (10): *kabākštai* 2 „skeletas, griaučiai, kaulai“ (LKŽe), *kakarīnė* 2 menk. „gerklė, balsas“ (DLKŽe), *klumbūkas* 2 „didžiojo piršto galas iki antrojo sąnario (krumplio)“ (DLKŽe), *kukūris* 2 dz. „kupra“ (DLKŽe), *latākas* 2 „takelis, kanalas (ductus)“ (DLKŽe), *makaūlē* 2 menk. „galva“ (DLKŽe), *makaūzė* 2 žr. „makaulė“ (LKŽe), *melekēlis* 2 žr. „liežuvėlis“ (DLKŽe), *norāgas* 2 „nosies pertvaros kaulas, kurio viršutinis galas išsiskiria į du sparnus (vomer) (DLKŽe), *vainīkas* 2 „išsikišusi iš žandikaulio danties dalis“ (DLKŽe).

Dalis antrosios kirčiuotės daugiaskiemenių pirminių žodžių turi baigmenis, kurie formaliai sutampa su priesagomis: *-inė*, *-ukas*, *-uris*, *-akas*, *-lė*, *-ėlis*, *-ikas*.

Kakarīnė šliejasi prie antrosios kirčiuotės vedinių su priesagomis *-inė* (*krūtinė*, *pinignė*). Darybiškai neskaidomas *klumbūkas* – prie priesagą *-ukas* turinčių antrosios kirčiuotės daiktavardžių. Šią priesagą dažniausiai turi mažiųjų reikšmės vardažodžiai (*berniūkas*, *darželinūkas*). *Kukūris* gali būti šliejamas prie retos priesagos *-uris* vedinių (*menturis*). *Latākas* su formaliu baigmeniu *-akas* (*marmakas*). *Makaūlē* – prie nedažnų daugiaskiemenių vedinių su priesaga *-lė* (*aguŕklė*). *Melekēlis* šliejasi prie *-ėlis* (*burokēlis*, *vadovėlis*). *Vainīkas* su šiaip baigmeniu *-ikas* pritampa prie priesagos *-ikas* kirtį gavusių veiksmavardinės ar vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimų (*bėgīkas*, *apgavīkas*, *vilkīkas*) (Pakerys, 1994, 119).

Priešdėlių vediniai

Rasta po vieną priešdėlio *be-* ir *pa-* vedinį: *bevaŕdis* (: vardas) 2 „neturintis vardo. B. pirštas (ketvirtas nuo nykščio)“ (DLKŽe). Beveik visi priešdėlio *-be* vediniai yra antrosios kirčiuotės. Dauguma šio priešdėlio vedinių žymi asmenį, neturintį to dalyko, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu. *Parañkė* (: ranka) 2 „apatinė rankos pusė aukščiau alkūnės“ (DLKŽe). Šio priešdėlio vediniai žymi vietą, esančią arba palei, arba po tuo daiktu, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu (DLKG, 2006, 145) ir dažniausiai grindžiami pastovaus kirčiavimo dviskiemeniais

daiktavardžiais. Antrajai kirčiuotei priklauso nedaug priešdėlio *pa-* vedinių. Beveik visi jie gali būti laikomi išimtimis, nes kiti panašios darybos vardažodžiai kirčiuojami pagal 1 arba 3 kirčiuotę.

Priesagų vediniai

Antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų priesagų vedinių yra dvigubai daugiau negu pirmosios kirčiuotės priesagų vedinių. Jų rasta 66.

Daugiausia rasta priesagų *-elis* ir *-elė* vedinių (15): *būgnėlis* (: būgnas) 2 „virpamoji ausies plėvelė (membrana tympani)“ (DLKŽe), *geldėlė* (: gelda) 2 „piltuvėlio pavidalo inksto dalis, pereinanti į šlapimtakį“ (DLKŽe), *girnėlė* (: girna) 2 „priekinė kelio sąnario kaulo plokštelė (patella)“ (DLKŽe), *grybėlis* (: grybas) 2 „1. ausies išorinė dalis 2. nosies galiukas“ (LKŽe), *kaklėlis* (: kaklas) 2 „ta danties dalis, kuri yra gingyvos (dantų smegenų) apsupta (Collum dentis)“ (LKŽe), *kaušėlis* (: kaušas) 2 „išorinė ausies dalis“ (DLKŽe), *kūgėlis* (: kūgis) 2 „juslinė akies tinklainės ląstelė“ (DLKŽe), *kulnėlis* (: kulnas) 2 žr. „kulkšnys“ (DLKŽe), *maišėlis* (: maišas) 2 „pūslelės pavidalo ertmė“ (DLKŽe), *narėlis* (: narys) 2 žr. „slankstelis (atskiras stuburo kaulelis)“ (DLKŽe), *pilvėlis* (: pilvas) 2 „piršto galo minkštumas“ (DLKŽe), *rainėlė* (: rainas) 2 „už ragenos esanti priekinė spalvota akies obuolio dalis su vyzdžiu viduryje (iris)“ (DLKŽe), *skilvėlis* (: skilvis) 2 „porinė apatinė širdies dalis, į kurią kraujas eina iš prieširdžio ir varomas į stambiausias kraujagysles“ (DLKŽe), *slankstėlis* (: slankstas) 2 „atskiras stuburo kaulelis“ (DLKŽe), *spenėlis* (: spenis) 2 žr. „lezgelis“ (DLKŽe).

„Priesaga *-elis*, *-ė* – tai dariausia lietuvių kalbos deminutyvų priesaga. <...> Dauguma priesagos *-elis*, *-ė* daiktavardžių turi gryną mažumo reikšmę. Ypač dažni yra šios reikšmės vediniai, padaryti iš daiktavardžių, kurie žymi kokį konkretų daiktą, galintį būti įvairaus dydžio“ (DLKG, 88). Išimtis – *rainėlė* (: rainas), kurios pamatinis žodis yra būdvardis.

Rasti 6 priesagos *-inė* vediniai. Priesaginio kirčiavimo (t. y. antrosios kirčiuotės) daiktavardžiai grindžiami žodžiais, kurių kamieno paskutinis skiemuo yra nekirčiuotas (Pakerys, 1994, 112). Pavyzdžiui: *krūtinė* (: *krūtis* 4, *krūtims*), *taukinė* (: *taukas* 3, *taukams*). Ši priesaga gali būti vartojama vietų pavadinimams pasidaryti arba vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimams nusakyti: *dugninė* (: dugnas) 2 „užpakalis, sėdynė“ (LKŽe), *gleivinė* (: gleivė) 2 „gleivėta plėvė, kuria aptrauktos kai kurios organizmų dalys (tunica mucosa)“ (DLKŽe), *krūtinė* (: krūtis) 2 „viršutinė, priekinė liemens dalis“ (DLKŽe), *raginė* (: ragas) 2 šnek. „galva“ (LKŽe), *smegeninė* (: smegenys) 2 „kaukolės dalis, kurioje yra smegenys“ (DLKŽe), *taukinė* (: taukas) 2 „pilvaplėvės klostė su riebalų sluoksniu (omentum)“ (DLKŽe).

Priesagos *-tas*, *-tai* vediniai yra 5. Būdinga kirčio vietos ir priegaidės kaita. Tvirtapradė priegaidė virsta tvirtagale (Pakerys, 126): *saltai* (: salti) 2 žr. „saldmėsės“ (LKŽe), *žąbtai* (: žaboti) 2 niek. „nasrai, burna, snukis“ (DLKŽe), *nikstas* (: nikstelėti) 2 „apatinis kojos sąnarys, kulkšnys“

(LKŽe), *skliaūtas* (: skliauti) 2 „organo ar jo ertmės linkis“ (DLKŽe), *žiŗgtai* (: žergti) 2 menk. „kojos, žirgės“ (DLKŽe).

Su priesaga *-ėlis* padaryti 4 vediniai. Jie yra anksčiau aptartos maŗybinės priesagos *-elis* variantai. Priesaga dedama prie dviskiemenių ar daŗgiaskiemenių pamatinių kamienų (Pakerys, 1994, 111): *kiaušinėlis* (: kiaušinis) 2 „moteriškoji lytinė ląstelė“ (DLKŽe), *lieŗuvėlis* (: lieŗuvis) 2 „minkštojo gomurio uŗpakalinio krašto atauga (uvula)“ (DLKŽe), *maŗėlis* (: maŗas) 2 „ryt. maŗasis: M. pirštas“ (DLKŽe), *vainikėlis* (: vainikas) 2 „danties apvalkalas“ (DLKŽe).

Su priesaga *-lė* padaryti 3 vediniai (veiksmaŗodžių abstraktai): *kriaũklė* (: kriaukti) 2 „išorinė ausies dalis: ausies kriaũklė (auricula)“ (LKŽe), *snerŗglė* (: snerŗlėti) 2 menk. „nosis“ (LKŽe), *ŗniŗkŗlė* (: ſniokŗti) 2 „ŗnervė, ſnerŗplė, ſnirŗŗlė“ (LKŽe).

Rasti 2 priesagos *-ainė* vediniai. Beveik visi su ſia priesaga padaryti daiktavardŗiai priklauso antrajai kirŗiuotei. Anksčiau manyta, kad bendrinei kalbai tinka ir tvirtapradė priesaga (Pakerys, 1994, 125). ſie vediniai ſymi vardaŗodinės ypatybės turėtojų pavadinimus: *gyslainė* (: gysla) 2 „akies plėvė tarp odenos ir tinklainės (chorioidea)“ (DLKŽe), *tinklainė* (: tinklas) 2 „vidinis akies obuolio sluoksnis (retina)“ (DLKŽe).

Tiek pat (2) vedinių sudaryta su priesaga *-idė*. ſia priesaga sudaromi vietų pavadinimai – tokie „daiktavardŗiai, kurie <...> ſymi vietą pagal joje esančius daiktus<...>“ (DLKG, 133): *kiauŗidė* (: kiauŗas) 2 „moteriškoji lytinė liauka, kur susidaro kiauŗinėliai (ovarium)“ (DLKŽe), *sėklidė* (: sėkla) 2 „sėklos susidarymo liauka“ (DLKŽe).

Taip pat rasti 2 priesagos *-iukas* vediniai, jie turi maŗybinę reikŗmę: *lėŗiũkas* (: lėŗis) 2 „akies dalis, lauŗianti spindulius (lens)“ (DLKŽe), *pumpuriũkas* (: pumpuras) 2 „maŗasis rankos pirštas“ (LKŽe).

Priesagos *-ynė* vediniai taip pat 2: *gargalỹnė* (: gargaliuoti) 2 menk. „burna“ (DLKŽe), *sėdỹnė* (: sėdėti) 2 „sėdimoji kūno vieta, uŗpakalis“ (DLKŽe).

Rasti ir 2 priesagos *-tuvai* vediniai. Antrajai kirŗiuotei paprastai skiriami ſios priesagos vediniai padaryti iš nepriesaginių veiksmaŗodžių bendračių (Pakerys, 116). Priesagos *-tuvas* vediniai paprastai ſymimi įrankių pavadinimai, taŗiau gali ſymėti ir kūno dalis, skirtas tam tikram veiksmui atlikti: *ėŗtũvai* (: ėŗti) 2 menk. „burna“ (LKŽe), *ŗrėŗtũvai* (: srėŗbti) 2 niek. „burna, lūpos“ (DLKŽe).

Priesagos *-tukas* vediniai irgi 2. ſios priesagos vediniai taip pat daŗniausiai ſymi įrankių pavadinimus: *plaktũkas* (: plaktas) 2 „klausomasis vidinės ausies kaulelis (malleus)“ (DLKŽe), *pleiŗtũkas* (: pleiŗtas) 2 „vienas iš trijų nedidelių pėdos kaulelių (os cuneiforme)“ (LKŽe).

Rasti ir 2 priesagos *-tis* vediniai: *keŗtis* (: kelti) 2 „vieta tarp kojų, ſakumas“ (DLKŽe), *raiŗtis* (: riŗti) 2 „tampri skaidulinio audinio juosta ar pluoŗtas (ligamentum)“ (DLKŽe).

Su priesagomis *-das, -enė, -iklis, -imas, -iukė, -iulis, -ylis, -la, -las, -lės, -oklis, -olis, -stis, -šė, -tuvas, -tuvė, -uvis, -ūza, ūzė* padaryta po vieną vedinį, einantį kūno dalių pavadinimu: *būdas* (: būti) 2 tarm. „veidas, gymis, išvaizda“ (DLKŽe), *sėdėnė* (: sėdėti) 2 „užpakalis“ (LKŽe), *knisiklis* (: knisti) 2 menk. „veidas; nosis; snukis“ (LKŽe), *minkštimas* (: minkštas) 2 „smilkinys, plonimas“ (LKŽe), *lėliukė* (: lėlė) 2 „vyzdys“ (DLKŽe), *mažiulis* (: mažas) 2 „mažasis; mažytis“ (DLKŽe), *mažylis* (: mažas) 2 „mažasis, mažėlis“ (LKŽe), *vamplà* (: vamplėti) 2 menk. „burna, lūpos“ (LKŽe), *kriauklas* (: kriaukti) 2 „šonkaulis“ (LKŽe), *snerglės* (: snerglėti) 2 „1. šnervės 2. menk. Nosis“ (LKŽe), *klajōklis* (: klajoti) 2 „porinis galvos nervas, veikiantis daugelį kūno organų (nervus vagus)“ (DLKŽe), *dugnōlis* (: dugnas) 2 žem. „storoji žarna“ (DLKŽe), *klūpstis* (: klupti) 2 dz. „kelis“ (DLKŽe), *kėpšė* (: kepė) 2 menk. „koja“ (LKŽe), *vožtūvas* (: vožti) 2 „organo angos varstoma pertvarėlė“ (DLKŽe), *srėbtūvė* 2 (: srėbti) „srėbtuvai“ (DLKŽe), *liežūvis* (: liežti) 2 „skonio organas, vienas kalbos padargų (lingua)“ (DLKŽe), *marmūzà* (: marmėti) 2 „burna“ (LKŽe), *marmūzė* (: marmėti) 2 niek. „veidas, burna“ (DLKŽe).

Galūnių vediniai

Galūnių vedinių rasta 19. 9 iš jų yra galūnių *-is, -ė* vediniai.

Šios galūnės vediniai gali žymėti veiksmo rezultato pavadinimą, vardažodinės ypatybės turėtojo pavadinimą. Didžioji dalis šios galūnės vedinių priklauso antrajai kirčiuotei. Šiems vediniams būdinga kirčio vietos bei priegaidės kaita (Pakerys, 1994, 221): *baūžė* 2 menk. „plika kakta ar plikas viršugalvis“ (LKŽe), *gỹmis* (: gimti) 2 „veidas, išvaizda“ (DLKŽe), *maūkė* (: maukti) 2 menk. „snukis, veidas“ (LKŽe), *muŗžė* (: murzinti) 2 žr. „murza“ (LKŽe), *plaūtis* (: plautas) 2 „viena plaučių pusė“ (DLKŽe), *raginė* (: rageną) 2 žr. „ragena“ (LKŽe), *smagūris* (: smaguriauti) 2 žr. „smilius“ (DLKŽe), *šlikė* (: šlikti) 2 „kakta“ (LKŽe), *šnipis* (: šnipas) 2 žr. „šnipas“ (LKŽe).

Rasti 4 galūnių *-a, -os* vediniai. Nuo dažnesnių pirmosios kirčiuotės daiktavardžių, neigiamai įvadijančių veiksmožodinės ypatybės turėtojus, atsiskiria reti antrosios kirčiuotės žodžiai: *prūsnos* (: prusti) 2 menk. „burna, lūpos“ (DLKŽe), *vėbros* (: vebrenti) 2 menk. „burna, lūpos“ (LKŽe), *vėpšlos* (: vepšlenti) 2 menk. „lūpos, burna“ (DLKŽe), *pakalà* (: pakalti) 2 tarm. „nugara, užpakalis“ (DLKŽe).

Su galūne *-ius* padaryti 2 vediniai. Jiems būdinga kirčio vietos ir priegaidės kaita: *smaližiūs* (: smaližiauti) 2 žr. „smilius“ (DLKŽe), *smīlius* (: smilus) 2 „pirštas šalia nykščio“ (DLKŽe).

Aptikta po vieną galūnių *-as (-ai), -ės, -iai*: *priekālas* (: prikalti) 2 „klausomasis vidinės ausies kauliukas (incus)“ (DLKŽe), *úostai* (: uostyti) 2 žr. „ūsai“ (LKŽe), *žirgės* (: žergti) 2 menk. „kojos“ (DLKŽe), *plaūčiai* (: plautas) 2 „porinis kvėpavimo organas“ (DLKŽe).

Dūriniai

Rasti 2 dūriniai. Abu yra be jungiamojo balsio ir turi kirčiuotą antrąjį dėmenį: *smagaĩvė* (: smaila, galva) 2 „galva, makaulė“ (LKŽe) – vedinyje pasikeičia pamatinio žodžio kirčio vieta ir priegaidė, *kramaĩlė* (: kramė, aulas) 2 žr. „kramė“ (LKŽe) – vedinys išlaiko antrojo dėmens kirčio vietą ir priegaidę.

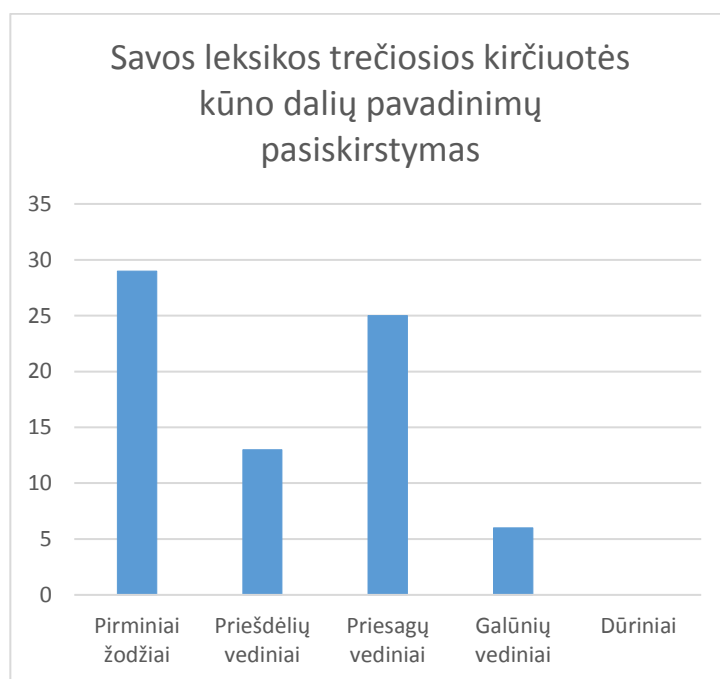
Gausiausia antros kirčiuotės kūno dalių pavadinimų grupė – priesagų vediniai. O dūrinių, kurių taip gausu pirmojoje kirčiuotėje rasta tik du. Abiejų žodžių reikšmė yra *galva*. Natūralu, kad daugiausia priesagų vedinių padaryta su dariausia lietuvių kalbos deminutyvų priesaga *-elis*, *-elė*. Šie kūno dalių pavadinimai dažnai turi ir savo „didžiuosius brolius“, taip pat kūno dalių pavadinimus: *kulnelis* – *kulnas*, *skilvelis* – *skilvis*, *pilvelis* – *pilvas*, *kaklelis* – *kaklas*.

3.3. Trečiosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas

Trečiosios kirčiuotės žodžių daugiskaitos naudininkas kirčiuotas galūnėje, o galininkas – kamiene (priešpaskutiniame, trečiajame ar tolesniame nuo galo skiemenyje), pvz.: *delnám*s, *délnus*. Šios kirčiuotės žodžiai turi kirtį, šokinėjantį iš galūnės į tolesnį (visada tą patį) skiemenį.

Trečiosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų sąrašė rasta 73 žodžiai (61 įtraukti į BLKŽ antraštiną).

Visi trečiosios kirčiuotės žodžiai priskiriami savai leksikai. 29 yra pirminiai žodžiai ir 44 dariniai. Dariniai pasiskirsto taip: 13 priešdėlių vedinių, 25 priesagų vediniai ir 6 galūnių vediniai.

5 pav. Savos leksikos trečiosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų pasiskirstymas

Pirminiai žodžiai

SLKŽ rasta 22 dviskiemeniai pirminiai žodžiai, einantys kūno dalių pavadinimais: *burnà* 3 „1. ertmė tarp lūpų ir gerklės 2. veidas“ (DLKŽe), *délnas* 3 „vidinė plaštakos dalis“ (DLKŽe), *galvà* 3 „viršutinė (žmogaus) ar priekinė (gyvūno) kūno dalis“ (DLKŽe), *kirkšnìs* 3 „vieta tarp šlaunies ir pilvo“ (DLKŽe), *krúoslas* 3 „1. akies voko plaukelis, blakstiena 2. akies vokas 3. antakis“ (LKŽe), *liemuõ* 3a „kūno dalis tarp menčių ir klubų, talija“ (DLKŽe), *maumuõ* 3b žr. „momuo“ (DLKŽe), *melmuõ* 3a „kryžiaus kaulas, kryžkaulis (Os sacrum)“ (LKŽe), *momuõ* 3a „viršugalvio vieta, kuri mažam vaikui esti minkšta, nesukaulėjusi. Viršugalvis“ (DLKŽe), *nykštj̃s* 3 „pirmasis pirštas“ (DLKŽe), *pèdà* 3 „apatinė kojos dalis, letena“ (DLKŽe), *pédas* 3 žr. „pėda“ (LKŽe), *pláukas* 3 „siūlo pavidalo išauga žmogaus ar gyvulio odoje“ (DLKŽe), *raumuõ*

3b „audinio organas, traukydamasis sukeliantis judesius“ (DLKŽe), *riėšas* 3 „lanksčioji dalis tarp plaštakos ir dilbio“ (DLKŽe), *sprándas* 3 „užpakalinė kaklo dalis“ (DLKŽe), *stúobas* 3 „žmogaus stuomuo, liemuo“ (DLKŽe), *širdis* 3 „kraujo varomasis organas“ (DLKŽe), *vėidas* 3 „1. priešakinė žmogaus galvos dalis 2. Skruostas“ (DLKŽe), *vókas* 3 „mirkčiojamas akies uždangalas“ (DLKŽe), *žándas* 3 „apatinė šoninė veido ar snukio dalis“ (DLKŽe), *žarnà* 3 „vamzdelio pavidalo virškinimo trakto dalis, prasidedanti nuo skrandžio“ (DLKŽe).

Daugiaskiemeniai pirminiai kūno dalių pavadinimai, suregistruoti SLKŽ, – jų yra 7, tokie: *gomurỹs* 3a „burnos ertmės viršus“ (DLKŽe), *kėpenys* 3b „stambiausia virškinimo liauka, išskirianti tulžį (hepar)“ (DLKŽe), *obuolỹs* 3a „akies o. (bulbus oculi)“ (DLKŽe), *smėgenys* 3 „centrinė nervų sistemos dalis (cerebrum)“ (DLKŽe), *stùburas* 3b „per nugarą einanti sujungtų slankstelių virtinė“ (DLKŽe), *subinė* 3b „užpakalis, sėdmenys“ (DLKŽe), *vėdaras* 3a šnek. „pilvas, viduriai“ (DLKŽe).

Šie daugiaskiemeniai žodžiai dabartinės lietuvių kalbos atžvilgiu nėra dariniai, bet dalis jų turi baigmenis, kurie formaliai sutampa su priesagomis: *-urys*, *-uras*, *-aras*. *Gomurỹs* šliejasi prie trečiosios kirčiuotės vedinių su priesaga *-urys* (*žiburys*, *sùkurys*), *stùburas* – prie priesagos *-uras* vedinių (*pumpuras*, *gumburas*), *vėdaras* – prie priesagos *-aras* vedinių (*klegždaras*, *laidaras*).

Priešdėlių vediniai

Visi 13 priešdėlių vedinių yra priešdėlio *pa-* vediniai. Jau minėta, kad dauguma šio priešdėlio vedinių žymi vietą, esančią arba palei, arba po tuo daiktu, kuris pasakytas pamatiniu žodžiu (DLKG, 2006, 145). Šių vedinių darybos pamatu eina dviskiemeniai 2 ar 4 kirčiuotės žodžiai: *paakỹs* (: akis) 3b „vieta po akimi“ (DLKŽe), *paausỹs* (: ausis) 3b „vieta prie ausies“ (DLKŽe), *pabarzdė* (: barzda) 3b „vieta po barzda, pasmakrė“ (DLKŽe), *pakaklė* (: kaklas) 3b „vieta po kaklu“ (DLKŽe), *papadė* (: padas) 3b „pėdos apačia, padas“ (DLKŽe), *papilvė* (: pilvas) 3b „kūno plotas ties pilvu“ (DLKŽe), *papirštė* (: pirštas) 3b „kojos piršto apačia“ (DLKŽe), *paragė* (: ragas) 3b „žmogaus galvos dalis aukščiau ausų, smilkinys“ (DLKŽe), *pasmakrė* (: smakras) 3b „smakro apačia“ (DLKŽe), *paširdė* (: širdis) 3b „vieta netoli širdies“ (DLKŽe), *paširdžiaĩ* (: širdis) 3b „vieta palei širdį arba po širdimi“ (DLKŽe), *pažastė* (: žastas) 3b „žr. pažastis“ (DLKŽe), *pažastis* (: žastas) 3b „vieta po ranka ties krūtine“ (DLKŽe).

Priesagų vediniai

Trečiosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimai (kaip ir pirmosios bei antrosios kirčiuočių) sudaromi su įvairiomis priesagomis. Iš viso priesagų darinių rasta 25. Daugiausia (8) aptikta priesagų *-muo* (dgs. *-menys*) vedinių. Paprastai šių priesagų vediniai žymi veiksmo rezultato pavadinimus. Vediniai, grindžiami tvirtapradės šaknies žodžiais, priklauso 3a kirčiuotei, o

vediniai, kurie iš pamatinių žodžių perima netvirtapradę šaknį, priklauso 3b kirčiuotei: *juosmuõ* (: juosti) 3a „kūno liemens vidurys“ (DLKŽe), *kryžmuõ* (: kryžminti) 3b „kryžmuo“ (DLKŽe), *lenkmuõ* (: lenkti) 3b „1. priešingoji kelio ar alkūnės pusė 2. pėdos ar bato pado išlenkimas“ (DLKŽe), *stomuõ* (: stovėti) 3a žr. „stuomuo“ (LKŽe), *stuomuõ* (: stovėti) 3a „kūno dalis nuo kaklo iki kojų, liemuo“ (DLKŽe), *édmenys* (: éda) 3a menk. „burna, žiomenys, snukis, dantys“ (DLKŽe), *žiódmenys* (: žioti) 3a žr. „žiomenys“ (DLKŽe), *sédmenys* (: sėdėti) 3a „sėdimoji kūno vieta, sėdynė“ (LKŽe).

Rasti 4 priesagų *-ena*, *-enos* vediniai. Jie žymi vardažodinės ypatybės turėtojų pavadinimus. Įvairūs leksine ir darybine reikšme. Padaryti iš daiktavardžių, paprastai turinčių šakniai lygų kamieną. Kilnojamo kirčio yra tie šios priesagos vediniai, kurie padaryti iš daiktavardžių ir žymi odas, kailius, kailinius. Pvz.: *odenà* (: óda). Daiktavardinių vedinių, neinančių odų, kailių, kailinių pavadinimais ir turinčių kilnojamą kirtį tėra vos keli (Pakerys, 1994, 175): *dañtenos* (: dantīs, *dañtj*), *odenà* (: oda) 3a „akies obuolio dangalas, akies baltymas (sclera)“ (DLKŽe), *ragenà* (: ragas) 3b „priekinė skaidri akies obuolio išorinio dangalo dalis (cornea)“ (DLKŽe), *dañtenos* (: dantys) 3b „dantų smegenys“ (DLKŽe), *žándenos* (: žandas) 3a „žandų plaukai“ (DLKŽe).

Su priesaga *-inys* padaryti 2 vediniai. Pagal 3b kirčiuotę kirčiuojami tie vediniai, kurie padaryti iš nepriešdėlinių trumpos ar tvirtagalės šaknies veiksmažodžių (Pakerys, 1994, 157): *smilkinỹs* (: smulkus) 3b „galvos vieta tarp ausies ir akies“ (DLKŽe), *spinginỹs* (: spingti) 3b „smilkinys“ (LKŽe).

Tiek pat (2) rasta priesagos *-uonis* vedinių. 3a kirčiuotei priklauso vediniai, padaryti iš dviskiemenių tvirtapradės šaknies žodžių, 3b darybos pamatu eina tvirtagalės šaknies žodžiai: *geluonīs* (: gelti) 3b žr. „gyvuonis“ (DLKŽe), *gyvuonīs* (: gyvas) 3a „panagės, paragės audiniai“ (DLKŽe).

Su priesagomis *-erė*, *-ima*, *-inas*, *-ymas*, *-klai*, *-klė*, *-klys*, *-ulys*, *-uriai* padaryta po vieną vedinį: *koserė* (: kosėti) 3a šnek. „gerklė“ (DLKŽe), *plonimà* (: plonas) 3a žr. „smilkinys“ (DLKŽe), *kulķštinas* (: kulkšt) 3b žr. „kulkšnis“ (DLKŽe), *báltymas* (: baltas) 3a „baltoji akies dalis“ (DLKŽe), *kriauklaĩ* (: kriauti) 3 „kaulai, griaučiai“ (LKŽe), *gerklė* (: gerti) 3 „kvėpavimo takų dalis, jungianti gerklas su bronchais arba tiesiog su plaučiais (trachea)“ (DLKŽe), *gurklỹs* (: gerti) 3 „smakro apačia, paliaukis“ (DLKŽe), *spindulỹs* (: spindėti) 3b ntk. „= stipinkaulis“ (DLKŽe), *viduriaĩ* (: vidus) 3b „pilvo vidaus organai“ (DLKŽe).

Galūnių vediniai

Kūno dalių pavadinimų, kurie yra galūnių vediniai, iš viso rasta 6. Dažniausi – galūnės *-as* vediniai (3). Dažniausiai 3b kirčiuotei priklauso daugiaskiemeniai šios galūnės vediniai, iš pamatinių veiksmažodžių perėmę priešdėlius (Pakerys, 1994, 232): *āpgamas* (: apsigimti) 3b

„įgimta odos žymė, intapas“ (DLKŽe), *iñtapas* (: įtapti) 3 „prigimta dėmė ant veido ar kitoje kūno vietoje; apgamas, spuogas“ (LKŽe), *pāsaitas* (: pasieti) 3b „pilvaplėvės klostė, prilaikanti žarnas (mesenterium)“ (DLKŽe).

Aptikta po vieną galūnių *-a*, *-ys*, *-uo* vedinį: *pakarpà* (: prakirpti) 3b „šnek. sprandas“ (DLKŽe), *sqnarỹs* (: nerti) 3 „lanksti kaulų jungtis“ (DLKŽe), *dubuõ* (: dubus) 3b „kaulinis liemens apačios žiedas (pelvis)“ (DLKŽe).

Trečiosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų yra gerokai mažiau negu pirmosios arba antrosios kirčiuotės. Daugiausia aptikta pirminių žodžių ir priesagų vedinių. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visi 13 priešdėlių vedinių yra padaryti su priešdėliu *-pa*. 25 priesagų vediniai padaryti su 13 skirtingų priesagų, o 6 galūnių vediniai – su 4 skirtingomis galūnėmis.

3.4. Ketvirtosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas

Ketvirtosios kirčiuotės (kaip ir antrosios kirčiuotės) žodžiai paklūsta priešpaskutinio skiemens taisyklei. Priešpaskutinio skiemens priegaidė visada yra tvirtagalė arba tariamas trumpasis kirčiuotas skiemo.

Ketvirtosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų sąrašė rasta 70 žodžių (57 įtraukti į BLKŽ antraštinę). Visi šios kirčiuotės žodžiai yra savos leksikos. Iš jų 43 yra pirminiai žodžiai ir 27 dariniai. Dariniai pasiskirsto šitaip: 19 priesagų vedinių ir 8 galūnių vediniai.

6 pav. Savos leksikos ketvirtosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų pasiskirstymas

Pirminiai žodžiai

Visi 43 ketvirtosios kirčiuotės pirminiai kūno dalių pavadinimai yra dviskiemeniai: *akis* 4 „regėjimo organas“ (DLKŽe), *ausis* 4 „klausos organas; išorinė jo dalis, grybelis“ (DLKŽe), *barzdà* 4 prk. „smakras“ (DLKŽe), *baukẽ* 4 menk. „kakta“ (LKŽe), *blauzdà* 4 „kojos dalis nuo čiurnos iki kelio“ (DLKŽe), *blužnìs* 4 „organas, susijęs su kraujo susidarymu (lien)“ (DLKŽe), *dangùs* 4 „gomurys“ (LKŽe), *dantìs* 4 „kaulinis organas maistui kramtyti“ (DLKŽe), *dūblỹs* 4 „pilvas, viduriai“ (LKŽe), *dūgnas* 4 šnek. „užpakalis“ (DLKŽe), *gūbrỹs* 4 „nugara prie sprando, kūbrys, ketera, kukštera“ (DLKŽe), *kāklas* 4 „kūno dalis, jungianti galvą su liemeniu; priekinė ar apatinė jos dalis“ (DLKŽe), *kaktà* 4 „veido dalis aukščiau akių“ (DLKŽe), *kasà* 4 „virškinimo liauka, padedanti reguliuoti medžiagų apykaitą (pancreas)“ (DLKŽe), *kenklẽ* 4 tarm. „kelio

linkmuo, pakinklis, kinka“ (DLKŽe), *kremzlė* 4 „kietas, stangrus jungiamasis organizmo audinys (cartilago)“ (DLKŽe), *krūtis* 4 „moters pieno liauka“ (DLKŽe), *kulkšnīs* 4 „apatinė žmogaus blauzdikaulio išauga arba apatinis šeivikaulio storgalys“ (DLKŽe), *kušnās* 4 „užpakalinė kojos pėdos dalis“ (DLKŽe), *kulnīs* 4 „kulnas“ (DLKŽe), *kumbrỹs* 4 „kupra, kūbrys; gogas“ (LKŽe), *lqstà* 4 „ertmė, kurioje yra širdis ir plaučiai“ (DLKŽe), *makštīs* 4 „moters lyties organų dalis (vagina)“ (DLKŽe), *nagai* 4 šnek. „pirštai, rankos“ (DLKŽe), *nāgas* 4 „raginė antauga žmogaus, gyvulio ar paukščio piršto gale“ (DLKŽe), *nasrai* 4 menk. „burna, lūpos“ (DLKŽe), *pečiai* 4 „viršutinė nugaros dalis ligi menčių“ (DLKŽe), *petỹs* 4 „kūno dalis nuo kaklo iki rankos“ (DLKŽe), *plėsnas* 4 „rankos plaštakos viršus nuo pirštų iki riešo“ (DLKŽe), *plėvė* 4 „akies apvilkinimas, valkius“ (LKŽe), *skilvỹs* 4 tarm. žr. „skrandis“ (DLKŽe), *smākras* 4 „veido dalis žemiau lūpų“ (DLKŽe), *snāpas* 4 „burna, veidas, nosis“ (LKŽe), *spenỹs* 4 „tešmens dalis, iš kurios traukiamas pienas“ (DLKŽe), *spragà* 4 „tarpas tarp dantų, švarplė“ (LKŽe), *stemplė* 4 „kūno dalis, kuria maistas eina iš ryklės į skrandį“ (DLKŽe), *šaknīs* 4 „plauko, danties ar kt. dalis, esanti kūne“ (DLKŽe), *šlaunīs* 4 „kojos dalis nuo kelio iki dubens“ (DLKŽe), *šnīpas* 4 menk. „burna“ (DLKŽe), *vambrà* 4 „lūpa; burna; snukis“ (DLKŽe), *vyzdỹs* 4 „angelė akies centre (pupilla)“ (DLKŽe), *žāstas* 4 „rankos dalis nuo alkūnės iki peties“ (DLKŽe), *žievė* 4 „paviršinis organo sluoksniis: Smegenų, liaukos, lęšiuko ž.“ (DLKŽe).

Priesagų vediniai

SKLŽ rasta 14 priesagos *-lys*, *-lė* vedinių. Priesagos *-lys* vediniai gali žymėti įrankių pavadinimus: *kaplỹs*, *knablỹs*. „Pagal darybos reikšmę prie veiksmazodinės ypatybės turėtojų pavadinimų paprastai galima skirti ir tuos vedinius, kurie žymi <...> šiaip daiktus ir turi tik vienos kurios giminės formą <...>“ (DLKG, 107). Pamatinių žodžių šaknies tvirtapradę priegaidę atitinka vedinių šaknies tvirtagalė priegaidė (Pakerys, 1994, 194): *kaplỹs* (: kapti) 4 „atsikišęs priekinis dantis“ (DLKŽe), *knablỹs* (: knabti) 4 šnek. „nagas, pirštas“ (DLKŽe), *knyslė* (: knisti) 4 niek. „nosis“ (DLKŽe), *krumplỹs* (: krumpėti) 4 „viršutinė piršto antrojo sąnario dalis“ (DLKŽe), *kvėplė* (: kvėpti) 4 žr. „trachėja“ (DLKŽe), *rėklė* (: rėkti) 4 žr. „gerklos“ (DLKŽe), *ryklė* (: ryti) 4 „ryjamoji burnos dalis, kuri jungiasi su stemple (pharynx)“ (DLKŽe), *siūlė* (: siūti) 4 „vieta, kur gretimi kaukolės kaulai jungiasi labai plonu fibrozinio audinio sluoksniu (sutura)“ (LKŽe), *smurglė* (: smurgti) 4 „šnervė“ (LKŽe), *sproklė* (: sprogti) 4 menk. „gerklė“ (LKŽe), *šlaplė* (: šlapti) 4 „takas, kuriuo iš pūslės šalinamas šlapimas (urethra)“ (DLKŽe), *šneřkslė* (: šnerkšti) 4 „šnervė“ (LKŽe), *šnỹpslė* (: šnypšti) 4 „šnervė“ (LKŽe), *švarplė* (: švarpti) 4 „tarpas tarp dantų, pradantė“ (DLKŽe).

Taip pat rasta ir po vieną priesagų *-da*, *-rys*, *-slė*, *-vas*, *-vė* vedinį: *gimdà* (: gimti) 4 „moterų ir gyvūnų patelių organas, kuriame auga vaisius (uterus)“ (DLKŽe), *kūbrỹs* (: kaupti) 4 „nugara

prie sprando, ketera, gūbrys“ (DLKŽe), *pūslė* (: pūsti) 4 „dujų ar skysčių maišelis“ (DLKŽe), *piļvas* (: pilti) 4 „kūno dalis, kurioje yra virškinimo organai“ (DLKŽe, Skardžius, 376), *šnervė* (: šnerti) 4 „nosies landa, nosiaskylė“ (DLKŽe).

Sunku tiksliai nustatyti, kurie žodžiai yra priesagų *-slys*, *-slė* vediniai, o kurie *-lys*, *lė*. Paprastai atsižvelgiama į pamatinių veiksmažodžių būtojo kartinio laiko kamienus: jei jie baigiasi *t, d o ne s, š*, laikoma, kad toks žodis yra *-slys*, *slė* vedinys (Pakerys, 1994, 198).

Galūnių vediniai

Rasti 3 galūnės *-ė* vediniai. Pamatinių žodžių šaknies tvirtapradė priegaidė vediniuose keičiama tvirtagale (Pakerys, 1994, 244): *terlė* (: terlioti) 4 menk. „burna, snukis“ (DLKŽe), *žioplė* (: žioplas) 4 menk. „burna, nasrai“ (DLKŽe).

Galūnės *-ai* vedinių aptikta 2: *čiulpaĩ* (: čiulpti) 4 „kaulų smegenys“ (DLKŽe), *raukaĩ* (: raukti) 4 „išeinamąją angą užtraukiantys raumenys“ (LKŽe).

Taip pat rasti 2 galūnės *-ys* vediniai: *kandỹs* (: kąsti) 4 „priešakinis, kandamasis dantis“ (LKŽe), *narỹs* (: sunerti) 4 „sąnarys, lenkimas“ (DLKŽe).

Du kartus (po vieną pavyzdį) rasti kūno dalių pavadinimai padaryti su galūnėmis *-a* ir *-as*: *landà* (: lįsti) 4 „skylė, anga: Ausies l.“ (DLKŽe), *knĩsas* (: knisti) 4 „menk. veidas, nosis“ (LKŽe).

Ketvirtosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų grupė yra pati mažiausia. Čia vyrauja pirminiai žodžiai, visai nėra priešdėlių vedinių, negausu priesagų (išsiskiria priesagų *-lys*, *-lė* vediniai) ir galūnių vedinių. Tai, kad šioje (pačioje mažiausioje) grupėje daugiausia pirminių kūno dalių pavadinimų – 43, natūralu, nes apskritai kalboje ketvirtosios kirčiuotės pirminių daiktavardžių yra daugiausia, apie pusketvirto šimto (Pakerys, 1994, 33).

3.5. Dvejopai kirčiuojamų kūno dalių pavadinimų daryba ir kirčiavimas

Dvejopo kirčiavimo kūno dalių pavadinimų sąrašė rasta 5 (3 įtraukti į BLKŽ antraštinę).

Visi šie žodžiai yra savos leksikos. Aptikti 3 dviskiemeniai pirminiai žodžiai: *kuprà* 2, 4 „atsikišusi nugaros dalis“ (DLKŽe), *skruostas* 3, 1 „veido šonas“ (DLKŽe), *krúostas* 1, 3 „1. akių vokas 2. blakstiena 3. antakis 4. veido šonas, skruostas“ (LKŽe).

Rasti ir 2 dariniai: po vieną priesagos *-stas* ir galūnės *-ė* vedinį: *klùpstas* (: klupti) 2, 4 „kelis“ (LKŽe) – pagal darybą gali būti priskiriamas veiksmo rezultato pavadinimams, padarytas iš pirminio veiksmazodžio, *meñtė*, *mentė* (: mėsti) 2, 4 „mentikaulis“ (DLKŽe), darybiškai žymi įrankio pavadinimą ir padarytas iš nepriešdėlinio veiksmazodžio.

4. KŪNO DALIŲ PAVADINIMAI, GALINTYS EITI ANATOMIJOS TERMINAIS

Terminas yra žodis arba pastovus žodžių junginys, kuriuo įvardijama speciali mokslo, technikos, meno ar kitos visuomenės gyvenimo srities sąvoka arba daiktas. Siekiama, kad terminai būtų vienareikšmiai, stilistiškai neutralūs (be emocinio ir ekspresinio krūvio), neturėtų sinonimų ir sudarytų darnią sistemą (Mickienė, Briaukienė, 2016, 12).

Terminams yra taikomi šie reikalavimai (žr. Mickienė, Briaukienė, 2016, 47-53):

1. Taisyklingumas – sutikimas su kirčiavimo, rašybos, žodžių darybos taisyklėmis.
2. Aiškumas.
3. Tikslumas – tiksliai fiksuotas, griežtai apibrėžtas turinys.
4. Sistemiškumas – gerai sunorminti terminai turi sudaryti darnią sistemą.
5. Trumpumas – terminas turi būti trumas ir patogus išvestiniams terminams sudaryti.
6. Stilistinis neutralumas – negali turėti emocinių atspalvių.
7. Darybinis patogumas – tinka kurti naujiems semantiškai ir formaliai priklausomiems žodžiams.

Tarptautinį anatominių terminų pagrindą sudaro lotynų arba sulotyninti graikų kalbos žodžiai. Tokie terminai plačiai vartojami ir šiandien, jų sąrašas pildomas ir tobulinamas. Visgi svarbu turėti kūno dalių pavadinimus ir savo gimtąja kalba – taip geriau suvokiama terminų esmė. Skirtingos tautos skirtingai sprendžia šį uždavinį. Dažniausiai pasitaiko trys nacionalinių anatomijos vardynų tradicijos:

1. Savo terminai nekuriami, tiesiog vartojama lotyniška terminologija (tokį principą pasirinko turkai).
2. Jei kalboje gausu lotynų kilmės žodžių, lotyniški terminai pritaikomi prie gimtosios kalbos gramatikos, rašybos ir tarimo (šio principo laikosi italai, prancūzai, anglai).
3. Verčiant iš lotynų kalbos, bet remiantis liaudies kalbos tradicija, sukuriami originali pavadinimų gimtąja kalba sistema (tokį principą taiko latviai, lenkai, rusai, vokiečiai).

Trečioji tradicija leidžia sąmoningai perprasti lotyniškus terminus, be to, nacionaliniai anatomijos vardynai yra „<...> didelis turtas, indėlis į gimtąją kalbą ir apskritai tautos bendrąją kultūrą“ (Česnys, 2002, 55). Trečiąją anatomijos vardynų tradiciją taiko ir lietuviai.

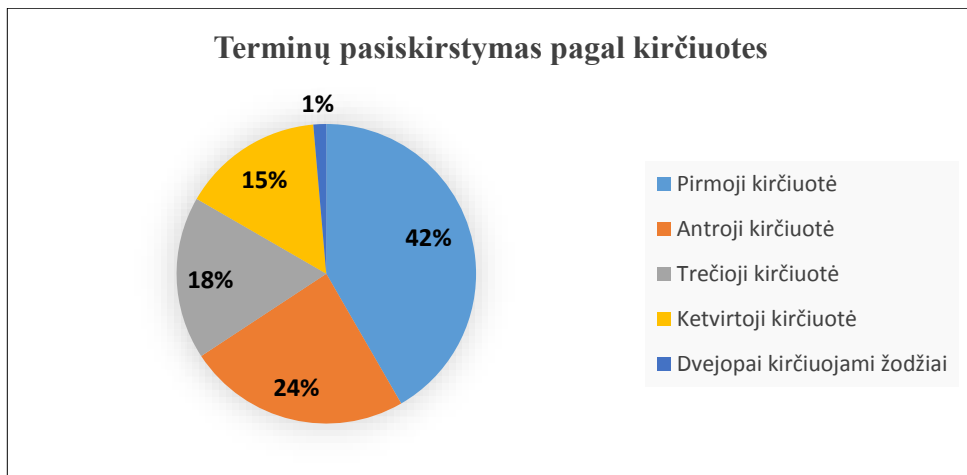
Lietuvių anatomijos terminologijos pradžia galima laikyti 1620 metus, kai buvo išleistas Konstantino Sirvydo (1579–1631) sudarytas trikalbis (lenkų-lotynų-lietuvių) žodynas *Dictionarium trium linguarum* (pirmasis leidimas apie 1620 metus). Kai kurie terminai, paminėti šiame žodyne tebevartojami (*galvą, kàklas, piľvas, nùgara, šlaunìs, délnas, piřštas*), kiti – neprigijo (*brùvis, ríetas*). Pirmuosiuose medicininiuose straipsniuose Varpe Vincas Kudirka

(1858–1899) kartu su įsišaknijusiais pavadinimais, vartojo ir vėliau neprigijusius (*skiľvis, gýsla*). Anatomijos terminus pradėjo sisteminti Jonas Basanavičius (1851–1927). Yra išlikusi jo ranka rašyta *Anatomijos ir medicinos vardyno medžiaga*, kurioje suregistruota apie 270 anatominių pavadinimų (*sprándas, viduriaĩ, raumuõ, šónkaulis, plaũčiai*). Tarpukariu terminus į sistemą bandė sujungti Jurgis Žilinskas (1885–1939). Po antrojo pasaulinio karo imtasi versti rusų kalbos vadovėlius ir jų pagrindu kurti anatomijos vardyną. Anatomijos terminai buvo tobulinami rengiant vadovėlius medicinos mokykloms. Svarbiausieji terminai pateko į *Medicinos terminų žodyną* (Astrauskas, Biziulevičius, Pavidonis, Vaitilavičius, Vileišis, 1980), jį rengiant dalyvavo ir anatamai, ir kalbininkai. Visgi lietuviška terminologija dar nėra tobula ir reikia įdėti daug darbo ją tikslinant ir vienodinant.

Kai kurie kūno dalių pavadinimai, išrinkti iš SLKŽ ir įtraukti į BLKŽ antraštiną, eina terminais. Terminais taip pat eina ir visi tarptautiniai žodžiai. Tarptautiniai žodžiai paprastai būna 1 ir 2 kirčiuotės.

Vienas iš svarbiausių reikalavimų terminams – neutralumas. „Mokslo kalbai nebūdingi nei ryškūs aukštinamąją reikšmę turintys žodžiai, nei menkinamąją reikšmę turintys žodžiai“ (Mickienė, Briaukienė, 2016, 51). Todėl terminais negali eiti perkeltinės reikšmės žodžiai (priede tokie žodžiai pažymėti *prk.*): *apúokas, žĩrklės*; menkinamosios reikšmės žodžiai (*menk.*): *barštinė, baukė, baũžė, bliuňkis, búožė, daňt skylė, édmenys, éstũvai, gargalỹnė, guógė, kakarinė, kėpšė, knĩsas, knisĩklis, krāmė, kváu kė, liėlė, makaũlė, maũkė, mũrza, nasraĩ, prũsnos, pũtralakė, pũtrasrėbis, skváu kė, sneřglė, sneřglės, snũkis, sproklė, šnĩpas, terlė, vamplà, vėbros, vėpšlos, žioplė, žiřgės, žiřgtai*; juokaujamai vartojami žodžiai (*juok.*): *kaváišos, pyrāginė*; niekinamieji žodžiai (*niek.*): *knyslė, marmũzė, srėbtũvai, žābtai*; tarminiai žodžiai, taip pat dzũkiški, žemaitiški (*tarm., dz, žem.*): *bũdas, dugnõlis, jėknos, kenklė, klũpstis, kukũris, pakalà, pėntis, skilvỹs, staĩbis, šākumas*; neteiktini žodžiai (*ntk.*): *glānda, spindulỹs*.

Iš išrinktų kūno dalių pavadinimų terminais eina ir į *Medicinos terminų žodyną* (Astrauskas, Biziulevičius, Pavidonis, Vaitilavičius, Vileišis, 1980) įtraukta 213, t.–y. ~40 % išrinktų pavadinimų. Įtraukta 90 pirmosios kirčiuotės daiktavardžių (tarp jų 11 tarptautinių žodžių), pvz.: *alkũnė, čiũrna, ĩnkstas, žarnýnas, jũnginė*; 52 antrosios kirčiuotės daiktavardžiai (tarp jų 9 tarptautiniai žodžiai ir 1 skolinys), pvz.: *kėlis, liaukà, norāgas, būgnėlis, spenėlis*; 38 – trečiosios kirčiuotės daiktavardžiai, pvz.: *burnà, dėlnas, ragenà, daňtenos, gerklė*; 33 ketvirtosios kirčiuotės daiktavardžiai, pvz.: *akis, kāklas, ryklė, šlaplė, gimdà*, ir 3 dvejopo kirčiavimo žodžiai (*kuprà, skrúostas, meňtė, mentė*). Terminų pasiskirstymas matyti 2 pav.

7 pav. Terminų pasiskirstymas pagal kirčiuotes

Terminų pasiskirstymas pagal kirčiuotes panašus į bendrą išrinktų kūno dalių pavadinimų pasiskirstymą pagal kirčiuotes.

IŠVADOS

Išanalizavus SLKŽ rastus 512 vienažodžių kūno dalių pavadinimų, daromos tokios išvados:

1. Didžiausia dalis rastų kūno dalių pavadinimų skirti apibūdinti atramos ir judėjimo organų sistemos organus. Beveik 40% procentų visų kūno dalių pavadinimų yra galvos dalyje – net 197. Tai paaiškinama tuo, kad galva yra labiausiai matoma, svarbiausia ir dažniausiai neuždengta kūno dalis, o taip pat tuo, kad SKLŽ gausu tarminių žodžių, todėl ta pati kūno vieta gali turėti keliolika ar net keliasdešimt pavadinimų.

2. 379 žodžiai įtraukti į BLKŽ antraštinę, t.y. priskiriami bendrinei kalbai.

3. 213 žodžių eina terminais ir yra įtraukti į *Medicinos terminų žodyną* (Astrauskas, Biziulevičius, Pavilonis, Vaitilavičius, Vileišis, 1980).

4. 94 % kūno dalių pavadinimų pagal kilmę yra savakilmiai. Tai rodo, kad lietuviams buvo svarbu vadinti dalykus, kuriuos turėjo, pažinojo nuo seno, savo sugalvotais pavadinimais. Rastas 31 skolinys: 3 senieji skoliniai ir 28 tarptautiniai žodžiai. Visi tarptautiniai žodžiai įtraukti į *Medicinos terminų žodyną* (1980).

5. Pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų rasta 227, antrosios – 137, trečiosios – 73, ketvirtosios – 70, dvejopai kirčiuojamų žodžių – 5.

6. Dariniai tarp daiktavardžių yra žymiai dažnesni, negu pirminiai žodžiai. Jie sudaro 80 proc. visų pirmosios kirčiuotės žodžių. Didžiausia pirmosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų grupė – dūriniai. Jie turi pastoviai kirčiuojamą pirmąjį dėmenį arba jungiamąjį balsį. Daugiau kaip pusės kūno dalių pavadinimų, turinčių kirčiuotą jungiamąjį balsį, antrasis dėmuo yra *káulas*.

7. Gausiausia antrosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų grupė – priesagų vediniai. Rasta priesagų vedinių su 31 skirtinga priesaga. Daugiausia priesagų vedinių padaryta su dariausia lietuvių kalbos deminutyvų priesaga *-elis, -elė*.

8. Trečiosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų sąrašė (jis gerokai mažesnis negu pirmosios ar antrosios kirčiuotės) daugiausia pirminių žodžių ir priesagų vedinių. Visi šios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų priešdėlių vediniai padaryti su priešdėliu *-pa*.

9. Ketvirtosios kirčiuotės kūno dalių pavadinimų rasta mažiausiai. Vyrauja pirminiai žodžiai (visi pirminiai žodžiai yra dviskiemeniai), visai nėra priešdėlių vedinių. Pirminių žodžių gausa paaiškinama tuo, kad apskritai lietuvių kalboje ketvirtosios kirčiuotės pirminių daiktavardžių yra daugiausia.

10. Terminais eina 213 išrinktų kūno dalių pavadinimų: 90 pirmosios kirčiuotės, 52 antrosios kirčiuotės, 38 trečiosios kirčiuotės ir 33 ketvirtosios kirčiuotės daiktavardžiai.

ŠALTINIS IR LITERATŪRA

PAULAUSKAS, Jonas. *Sisteminis lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo, 1987.

ASTRAUSKAS, Vytautas, BIZIULEVIČIUS, Stasys, PAVILONIS, Salezijus, VAITILAVIČIUS, Adomas, VILEIŠIS, Antanas. *Medicinos terminų žodynas*. Vilnius: „Mokslo ir enciklopedijų leidykla“, 1980.

BLKŽ antraštynas – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*, D. 2: *Antraštynas*. Redaktorių kolegija: D. Liutkevičienė (vyr. red) ir kt. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2014. Prieiga per internetą: <<http://bkz.lki.lt/antrastynas/>>.

ČESNYS, Gintautas. Lietuviško anatomijos vardyno istorijos metmenys. *Terminologija*, 2002, Nr. 9, p. 55–65.

DLKG – *Dabartinės lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.

DLKŽe – Vyr. red. Stasys Keinys [elektroninis variantas]. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2008. Prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt>>.

JAKAITIENĖ, Evalda. *Leksikologija*. Vilnius: „Vilniaus universiteto leidykla“, 2010.

JAKIMAVIČIENĖ, Eglė, MAČIONIS, Augustinas. Griaučiai. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, T. 7: *Gorkai–Imermanas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005, p. 142–143.

JTVD – *Jūreivystės terminų vartosenos duomenynas*. Prieiga per internetą: <http://is.ku.lt/zodynas/index/sarasas> [žiūrėta 2017-01-01].

KAZLAUSKIENĖ, Asta. *Lietuvių bendrinės kalbos kirčiavimo pagrindai*. Kaunas: „Versus Aureus“, 2014.

LKA3 – *Lietuvių kalbos atlasas*, T. 3: *Morfologija*. Ats. Red. K. Morkūnas. Vilnius: „Mokslas“, 1991.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas*, T. 1–20. Redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. red.), ir kt. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. Prieiga per internetą: <<http://lkz.lt/startas.php>>.

MICKIENĖ, Ilona, BRIAUKIENĖ, Birutė. *Lietuvių terminologijos aspektai*. Elektroninis iškelius. Vilniaus universitetas, 2016.

PAKERYS, Antanas. *Tarptautinių žodžių kirčiavimas*. Kaunas: „Šviesa“, 1991.

PAKERYS, Antanas. *Akcentologija*, D. I. Kaunas: „Šviesa“, 1994.

SABALIAUSKAS, Algirdas. *Lietuvių kalbos leksika*. Vilnius: „Mokslas“, 1990.

SKARDŽIUS, Pranas. *Lietuvių kalbos žodžių daryba*. Vilnius: Lietuvos mokslo akademija, Lietuvių kalbos institutas, 1943.

STROPUS, Rimvydas, TAMAŠAUSKAS, Kazys Algimantas, PAUŽIENĖ, Neringa. *Žmogaus anatomija*. Kaunas: Vitae Litera, 2005

STUNDŽIA, Bonifacas. *Bendrinės lietuvių kalbos akcentologija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009

TŽŽ – *Tarptautinių žodžių žodynas*. Ats. red. Algimantas Kinderys. Vilnius: Alma littera, 2003.

BAIGIAMOJO BAKALAURO DARBO SANTRAUKA

Studijų programa: Lietuvių filologija ir komunikacija.

Vardas, pavardė: Darius Dovydavičius.

Darbo pavadinimas: Kūno dalių pavadinimai *Sisteminiam lietuvių kalbos žodyne*.

Darbo pavadinimas anglų kalba: Names of Human Body Parts in *Systemic Lithuanian Dictionary*.

Darbo vadovė: doc. dr. Rūta Kazlauskaitė.

Darbo gynimo data: 2017-06-06.

Pagrindiniai žodžiai: kūno dalių pavadinimai, terminai, daryba, kirčiavimas.

Pagrindiniai žodžiai anglų kalba (*keywords*): names of the body parts, terms, word formation, accentuation.

Lietuviškų kūno dalių pavadinimų gausa rodo, kad kalba yra turtinga ir darybiškai lanksti. Sistemiškai kūno dalių kirčiavimo ir darybos niekas iki šiol netyrė, todėl buvo pasirinkta tokia darbo tema. Darbo tikslas - išrinkti vienažodžius kūno dalių pavadinimus iš Jono Paulausko *Sisteminio lietuvių kalbos žodyno* (toliau SKLŽ) ir aptarti jų kilmę, darybą, kirčiavimą bei vartosenos ypatumus. Tikslui pasiekti iškelti šie uždaviniai: išrinkti vienažodžius kūno dalių pavadinimus iš SKLŽ, patikrinti, kurie kūno dalių pavadinimai priskiriami bendrinei kalbai, aptarti kūno dalių pavadinimus kilmės atžvilgiu, aptarti kūno dalių pavadinimų darybą, kirčiavimą ir kūno dalių pavadinimų vartojimą anatomijoje. Analizei rasti 512 kūno dalių pavadinimai. Nustatyta, kad didžiausia dalis skirta pavadinti atamos ir judėjimo organų sistemos organus, 74% rastų pavadinimų yra priskiriami bendrinei kalbai, net 94% kūno dalių pavadinimų pagal kilmę yra savakilmiai. Tai rodo, kad lietuviai žodžius, skirtus įvardyti tiems dalykams, kuriuos pažinojo, kūrė patys. Gausiausia kūno dalių pavadinimų grupė (daugiau nei 40%) yra pirmosios kirčiuotės, mažiau – antrosios, o mažiausiai trečiosios ir ketvirtosios. Tyrimas patvirtino, kad tarp daiktavardžių dariniai yra žymiai dažnesni, nei pirminiai žodžiai. Dariniai sudaro 60% visų rastų kūno dalių pavadinimų, ir 80% pirmosios kirčiuotės žodžių. 42% išrinktų kūno dalių pavadinimų eina terminais ir yra įtraukti į *Medicinos terminų žodyną* (Astrauskas, Biziulevičius, Pavilionis, Vaitilavičius, Vileišis, 1980). Darbo gale pateiktos išvados ir pridėtas visų SKLŽ rastų kūno dalių pavadinimų sąrašas.

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA (SUMMARY)

The large number of the names of the body parts indicates, that Lithuanian language is rich and flexible. The names of the body parts are not studied in formation and accentuation aspect yet. This was the reason the topic of the final thesis was chosen. The goal of the thesis is to find the names of the body parts in the *Systemic Lithuanian dictionary* (SLD) by Jonas Paulauskas and to analyze their origin, formation, accentuation and usage characteristics. To achieve the goal the following tasks had to be solved: to find all the one-word names of the body parts in the SLD, to check which of the selected words are included in the *Dictionary of the general Lithuanian language* (DGLL), to analyze the names of the body parts in origin aspect, to discuss the methods of formation, accentuation and the usage in the terminology of anatomy. 512 names of the body parts were found. It was discovered, that the largest share of the body parts names is used to name the musculoskeletal organs. 74% of body parts names are included in DGLL and 94% of the found names of the body parts are of own origin. The latter shows, that Lithuanians have invented the words to describe the things they knew very well on their own. The largest group (40%) are of the first accentuation paradigm, a smaller group – of the second accentuation paradigm, and the smallest ones – of the third and fourth accentuation paradigms. It was proved, that among the Lithuanian nouns derivatives are more common than the primary words. There are 60% of derivatives among all the collected body parts names and 80% of derivatives among the body part names of the first accentuation paradigm. 42% can be used as terms and are included in the *Dictionary of Medical Terms*. The complete list of the body part names found in the SLD enclosed at the end of the thesis.

PRIEDAS

Kūno dalių pavadinimų sąrašas

- akiduobė* 1 „kaukolės įdubimas, kuriame yra akis“ (DLKŽe)
akis 4 „regėjimo organas“ (DLKŽe)
akýtkaulis 1 „toks galvos kaulas (os ethmoidale)“ (LKŽe)
alkūnė 1 „dilbio ir žasto sąnarys“ (DLKŽe)
alkūnkaulis 1 „alkūnės kaulas (ulna)“ (DLKŽe)
añtakis 1 „1. kaktos dalis aukščiau akiduobės. 2. toje vietoje esanti plaukų juostelė“ (DLKŽe)
añtausis 1 „skruostas ties ausimi“ (DLKŽe)
añtgerklis 1 „viršutinė priekinė gerklų kremzlė“ (DLKŽe)
añtinkstis 1 „nedidelė liauka ant inksto (glandula suprarenalis)“ (DLKŽe)
añtkaulis 1 „kaulo dengiamoji plėvė, apvalkalas (periosteum)“ (DLKŽe)
añtkremzlis 1 „kremzlės dengiamoji plėvė (perichondrium)“ (DLKŽe)
añtodis 1 „viršutinis odos sluoksnis“ (LKŽe)
añtpilvis 1 „pilvo ląstos plėvė“ (DLKŽe)
aòrta 1 „didžioji arterija, einanti iš kairiojo širdies skilvelio“ (DLKŽe)
apendiksas 1 „kirmėlinė aklosios žarnos atauga“ (DLKŽe)
ãpgamas 3b „įgimta odos žymė, intapas“ (DLKŽe)
apýakis 1 „vieta aplink akį“ (DLKŽe)
apýausis 1 „vieta aplink ausį“ (DLKŽe)
apýburnis 1 „vieta aplink burną“ (DLKŽe)
apýnagė 1 „vieta apie piršto nagą“ (DLKŽe)
apúokas 1 prk. „menk. galva“ (LKŽe)
artèrija 1 „kraujagyslė, kuria teka kraujas iš širdies“ (DLKŽe)
ašarìkaulis 1 „kaulas prie nosies (os lacrimale)“ (LKŽe)
atãpentė 1 „kojos kulnas, užpentis, užkulnis“ (LKŽe)
atãpentis 1 „atapentė“ (LKŽe)
ausis 4 „klausos organas; išorinė jo dalis, grybelis“ (DLKŽe)
bakenbárdai 1 „žandų plaukai, žandenos“ (LKŽe)
báltymas 3a „baltoji akies dalis“ (DLKŽe)
bámba 1 „pilvo vidurio duobelė“ (DLKŽe)
bambãgyslė 1 „bambos arterija“ (DLKŽe)
barštinė 1 menk. „burna“ (LKŽe)

barzdà 4 prk. „smakras“ (DLKŽe)
barzdàplaukis 1 „barzdos plaukas“ (DLKŽe)
baukẽ 4 menk. „kakta“ (LKŽe)
baũžė 2 menk. „plika kakta ar plikas viršugalvis“ (LKŽe)
bevařdis 2 „neturintis vardo. B. pirštas (ketvirtas nuo nykščio)“ (DLKŽe)
blakstiena 1 „voko plaukas“ (DLKŽe)
blakstienas 1 žr. „blakstiena“ (LKŽe)
blauzdà 4 „kojos dalis nuo čiurnos iki kelio“ (DLKŽe)
blauzdikaulis 1 „didysis blauzdos kaulas (tibia)“ (DLKŽe)
blerbėtuvai 1 „gerklė, kakarinė“ (LKŽe)
bliuňkis 2 menk. „pilvas“ (LKŽe)
blužnìs 4 „organas, susijęs su kraujo susidarymu (lien)“ (DLKŽe)
brìndos 1 „žarnų raiščiai, pasaitai“ (LKŽe)
brònchas 1 „porinė kvėpuojamosios gerklės šaka, kuria oras eina į plautį“ (DLKŽe)
brùvė 2 „antakis“ (LKŽe)
bũdas 2 tarm. „veidas, gymis, išvaizda“ (DLKŽe)
būgnėlis 2 „virpamoji ausies plėvelė (membrana tympani)“ (DLKŽe)
búožė 1 menk. „galva“ (LKŽe)
burnà 3 „1. ertmė tarp lūpų ir gerklės 2. veidas“ (DLKŽe)
čiulpai 4 „kaulų smegenys“ (DLKŽe)
čiurna 1 „lanksčioji dalis, nuo kurios prasideda pėda ar plaštaka“ (DLKŽe)
čiurnikaulis 1 „atskiras čiurnos kaulas (os tarsi)“ (DLKŽe)
dángos 1 „plėkšnė, skirianti krūtinę nuo pilvo, diafragma“ (LKŽe)
dangùs 4 „gomurys“ (LKŽe)
dañtenos 3b „dantų smegenys“ (DLKŽe)
dantìs 4 „kaulinis organas maistui kramtyti“ (DLKŽe)
dañtskylė 1 menk. „burna“ (LKŽe)
dėlnas 3 „vidinė plaštakos dalis“ (DLKŽe)
diafragmà 2 „plėvė, skirianti krūtinės ertmę nuo pilvo ertmės, dangos, perdanga“ (DLKŽe)
dìlbis 1 „rankos dalis nuo riešo ligi alkūnės (antebrachium)“ (DLKŽe)
dìrgsnis 1 „nervas“ (DLKŽe)
dūblỹs 4 „pilvas, viduriai“ (LKŽe)
dubuõ 3b „kaulinis liemens apačios žiedas (pelvis)“ (DLKŽe)
dùgnas 4 šnek. „užpakalis“ (DLKŽe)
dugnìnė 2 „užpakalis, sėdynė“ (LKŽe)

dugnõlis 2 žem. „storoji žarna“ (DLKŽe)
dũlė 2 šnek. „sėdimoji“ (LKŽe)
dvišãkymas 1 žr. „tarpkojis“ (DLKŽe)
emãlis 2 „kieta kaulinė medžiaga, dengianti dantį“ (DLKŽe)
epitẽlis 2 „audinys, dengiantis žmogaus ar gyvulio kūno paviršių, išsklojantis visas jo ertmes“ (LKŽe)
édmenys 3a menk. „burna, žiomenys, snukis, dantys“ (DLKŽe)
éstũvai 2 menk. „burna“ (LKŽe)
gaktĩkaulis 1 „gumburėlis priekinių dubens kaulų suaugimo vietoje (os pubis)“ (DLKŽe)
galũgerklis 1 „užpakalinė burnos ertmės dalis“ (DLKŽe)
galvà 3 „viršutinė (žmogaus) ar priekinė (gyvūno) kūno dalis“ (DLKŽe)
galvóviršis 1 žr. „viršugalvis“ (DLKŽe)
gargalỹnė 2 menk. „burna“ (DLKŽe)
geldėlė 2 „piltuvėlio pavidalo inksto dalis, pereinanti į šlapimtakį“ (DLKŽe)
geluonĩs 3b žr. „gyvuonis“ (DLKŽe)
gerklẽ 3 „kvėpavimo takų dalis, jungianti gerklas su bronchais arba tiesiog su plaučiais (trachea)“ (DLKŽe)
gérklos 1 „viršutinė, priekinė gerklės dalis su balso stygomis (larynx)“ (DLKŽe)
gimdà 4 „moterų ir gyvūnų patelių organas, kuriame auga vaisius (uterus)“ (DLKŽe)
girnėlė 2 „priekinė kelio sąnario kaulo plokštelė (patella)“ (DLKŽe)
gỹmis 2 „veidas, išvaizda“ (DLKŽe)
gýsla 1 „kraujo ar limfos tekamasis vamzdelis“ (DLKŽe)
gyslaĩnė 2 „akies plėvė tarp odenos ir tinklainės (chorioidea)“ (DLKŽe)
gyvãplaukis 1 „žmogaus odos plaukelis“ (DLKŽe)
gyvuonĩs 3a „panagės, paragės audiniai“ (DLKŽe)
glánda 1 ntk. „= t o n i l ė“ (DLKŽe)
gleivĩnė 2 „gleivėta plėvė, kuria aptrauktos kai kurios organizmų dalys (tunica mucosa)“ (DLKŽe)
gomurĩkaulis 1 „gomurio kaulas (os palatinum)“ (DLKŽe)
gomurỹs 3a „burnos ertmės viršus“ (DLKŽe)
griáučiai 1 gyvūno kaulų ir kremzlių (ar į juos panašių darinių) visuma, skeletas“ (DLKŽe)
grybėlis 2 1. „ausies išorinė dalis“ 2. „nosies galiukas“ (LKŽe)
gróbai 1 „žmogaus ar gyvulio kaulai, griaučiai, groblai“ (LKŽe)
gróbas 1 „šonkaulis“ (DLKŽe)
gũbrỹs 4 „nugara prie sprando, kūbrys, ketera, kukštera“ (DLKŽe)

gúogė 1 menk. „galva“ (LKŽe)
gùrgždymas 1 „kirkšnis“ (LKŽe)
gurklỹs 3 „smakro apačia, paliaukis“ (DLKŽe)
ĩltis 1 „dantis tarp priekinių ir krūminių dantų“ (DLKŽe)
ĩnkstas 1 „porinis šlapimo skiriamasis organas“ (DLKŽe)
iĩntapas 3 „prigimta dėmė ant veido ar kitoje kūno vietoje; apgamas, spuogas“ (LKŽe)
ĩšdangčiai 1 „plėvė, skirianti krūtinės ląstą nuo pilvo, dangos, diafragma“ (LKŽe)
ĩšliežis 1 „odos raukšlė, jungianti gretimus pirštus“ (DLKŽe)
ĩšlyžis 1 žr. „išliežis“ (DLKŽe)
jėknos 2 tarm. žr. „kepenys“ (DLKŽe)
jũnginė 1 „akies gleivinė (coniunctiva)“ (DLKŽe)
juosmuõ 3a „kūno liemens vidurys“ (DLKŽe)
júosta 1 juosmuo (DLKŽe)
kabãkštai 2 „skeletas, griaučiai, kaulai“ (LKŽe)
kakarinė 2 menk. „gerklė, balsas“ (DLKŽe)
kãklas 4 „kūno dalis, jungianti galvą su liemeniu; priekinė ar apatinė jos dalis“ (DLKŽe)
kaklėlis 2 „ta danties dalis, kuri yra gingyvos (dantų smegenų) apsupta (Collum dentis)“ (LKŽe)
kaktà 4 „veido dalis aukščiau akių“ (DLKŽe)
kaktĩkaulis 1 „kaktos kaulas (os frontale)“ (DLKŽe)
kandỹs 4 „priešakinis, kandamasis dantis“ (LKŽe)
kapiliãras 2 „ploniausia kraujagyslė“ (DLKŽe)
kaplỹs 4 „atsikišęs priekinis dantis“ (DLKŽe)
kãpsulė 1 „audinio plėvelė, gaubianti organą, jo dalį, auglį“ (DLKŽe)
kasà 4 „virškinimo liauka, padedanti reguliuoti medžiagų apykaitą (pancreas)“ (DLKŽe)
kãukolė 1 „galvos griaučiai“ (DLKŽe)
kaulãplėvė 1 „kaulo plėvė, antkaulis“ (LKŽe)
kãulas 1 „kuri nors griaučių dalis“ (DLKŽe)
kaušėlis 2 „išorinė ausies dalis“ (DLKŽe)
kavãišos 1 juok. „koja“ (LKŽe)
kėlis 2 „šlaunies ir blauzdos kaulų sąnarys“ (DLKŽe)
keĩtis 2 „vieta tarp kojų, šakumas“ (DLKŽe)
kėltymas 1 „pėdos viršaus pakilioji dalis“ (LKŽe)
kenklė 4 tarm. „kelio linkmuo, pakinklis, kinka“ (DLKŽe)
kėpenys 3b „stambiausia virškinimo liauka, išskirianti tulžį (hepar)“ (DLKŽe)

kėpės 2 „kojos, rietai“ (LKŽe)
kėpšė 2 menk. „koja“ (LKŽe)
kiáušas 1 „galvos kaulai, kaukolė“ (DLKŽe)
kiaušdėtė 1 „dėtys, kiaušidė (Ovarium)“ (LKŽe)
kiaušidė 2 „moteriškoji lytinė liauka, kur susidaro kiaušinėliai (ovarium)“ (DLKŽe)
kiaušinėlis 2 „moteriškoji lytinė ląstelė“ (DLKŽe)
kiaušintakis 1 „iš kiaušidės einantis kiaušinėlių takas (tuba uterina)“ (DLKŽe)
kìlpa 1 „vienas iš vidurinės ausies kauliukų“ (LKŽe)
kìinka 1 šnek. „koja; blauzda; šlaunis; kelio linkmuo“ (DLKŽe)
kirkšnìs 3 „vieta tarp šlaunies ir pilvo“ (DLKŽe)
kiškà 2 šnek. „kinka“ (DLKŽe)
klajòklis 2 „porinis galvos nervas, veikiantis daugelį kūno organų (nervus vagus)“ (DLKŽe)
klubìkaulis 1 „viršutinis dubens kaulas (Os ilium)“ (LKŽe)
klumbùkas 2 „didžiojo piršto galas iki antrojo sąnario (krumplio)“ (DLKŽe)
klùpstas 2, 4 „kelis“ (LKŽe)
klùpstis 2 dz. „kelis“ (DLKŽe)
knablỹs 4 šnek. „nagas, pirštas“ (DLKŽe)
knìsas 4 menk. „veidas, nosis“ (LKŽe)
knisìklis 2 menk. „veidas; nosis; snukis“ (LKŽe)
knyslė 4 niek. „nosis“ (DLKŽe)
kója 1 „galūnė, kuria žmogus ar koks kitas padaras eina“ (DLKŽe)
kòrpusas 1 „žmogaus ar gyvulio liemuo“ (DLKŽe)
koserė 3a šnek. „gerklė“ (DLKŽe)
kramaũlė 2 žr. „kramė“ (LKŽe)
krāmė 2 menk. „žmogaus galva, veidas, makaulė“ (LKŽe)
kraujågyslė 1 „kraujo gysla“ (DLKŽe)
kremzlė 4 „kietas, stangrus jungiamasis organizmo audinys (cartilago)“ (DLKŽe)
kriauklaĩ 3 „kaulai, griaučiai“ (LKŽe)
kriáuklas 2 „šonkaulis“ (LKŽe)
kriaũklė 2 „išorinė ausies dalis: ausies kriaũklė (auricula)“ (LKŽe)
krýtis 1 „maišelis: Širdies k. (pericardium)“ (DLKŽe)
krýžius 2 žr. „kryžkaulis“ (DLKŽe)
krýžkaulis 1 „penki slanksteliai ir šonkaulių liekanos, suaugę į trikampę plokštę dubens srityje (os sacrum)“ (DLKŽe)
kryžmuõ 3b „kryžmuo“ (DLKŽe)

krumplýnas 1 „vienas iš vidinių akies apvalkalų“ (LKŽe)
krumplýs 4 „viršutinė piršto antrojo sąnario dalis“ (DLKŽe)
krúoslas 3 1. „akies voko plaukelis, blakstiena“ 2. „akies vokas“ 3. „antakis“ (LKŽe)
krúostas 1, 3 1. „akių vokas“ 2. „blakstiena“ 3. „antakis“ 4. „veido šonas, skruostas“ (LKŽe)
krūtīnė 2 „viršutinė, priekinė liemens dalis“ (DLKŽe)
krūtīnkaulis 1 „plokščias krūtinės kaulas (sternum)“ (DLKŽe)
krūtīnplėvė 1 „plėvė, dengianti plaučius ir vidinį krūtinės ląstos paviršių (pleura)“ (DLKŽe)
krūtīs 4 „moters pieno liauka“ (DLKŽe)
kūbas 2 „pėdos kaulas“ (LKŽe)
kubīkaulis 1 „kubinis kaulas (os cuboideum)“ (LKŽe)
kūbrýs 4 „nugara prie sprando, ketera, gūbrys“ (DLKŽe)
kūgėlis 2 „juslinė akies tinklainės ląstelė“ (DLKŽe)
kūkštera 1 „nugaros dalis ties sprandu, tarpupetė, kupra“ (DLKŽe)
kukūris 2 dz. „kupra“ (DLKŽe)
kulkšnīs 4 „apatinė žmogaus blauzdikaulio išauga arba apatinis šėivikaulio storgalys“ (DLKŽe)
kul̃kštinas 3b žr. „kulkšnīs“ (DLKŽe)
kul̃kštymas 1 žr. „kulkšnīs“ (DLKŽe)
kuīnas 4 „užpakalinė kojos pėdos dalis“ (DLKŽe)
kulnėlis 2 žr. „kulkšnīs“ (DLKŽe)
kulnīkaulis 1 „kulno kaulas (calcaneus)“ (LKŽe)
kulnīs 4 „kulnas“ (DLKŽe)
kulšīkaulis 1 „šlaunikaulis“ (LKŽe)
kulšīs 1 žr. „šlaunis“ (DLKŽe)
kumbrýs 4 „kupra, kūbrys; gogas“ (LKŽe)
ku̇mpis 2 „šlaunis, kulšīs“ (DLKŽe)
kuōgė 2 „susivėlusiais plaukais galva“ (LKŽe)
kuprà 2, 4 „atsikišusi nugaros dalis“ (DLKŽe)
kváuė 1 menk. „galva, makaulė“ (LKŽe)
kvėplė 4 žr. „trachėja“ (DLKŽe)
labirīntas 1 „vidinė ausis“ (DLKŽe)
laivīkaulis 1 „vienas iš letenos kauliukų (os naviculare)“ (LKŽe)
landà 4 „skylė, anga: Ausies l.“ (DLKŽe)
latākas 2 „takelis, kanalas (ductus)“ (DLKŽe)
lqstà 4 „ertmė, kurioje yra širdis ir plaučiai“ (DLKŽe)

lèliùkè 2 „vyzdys“ (DLKŽe)
lèlytè 1 „akies vyzdys (pupilla)“ (LKŽe)
lenkmuõ 3b 1. „priešingoji kelio ar alkūnės pusė“ 2. „pėdos ar bato pado išlenkimas“ (DLKŽe)
lètena 1 šnek. „plaštaka“ (DLKŽe)
lèšis 2 „akies dalis, laužianti spindulius (lens crystalina)“ (LKŽe)
lèšiùkas 2 „akies dalis, laužianti spindulius (lens)“ (DLKŽe)
liaukà 2 „organas, gaminantis reikalingas arba šalinantis žalingas medžiagas (glandula)“ (DLKŽe)
lièlè 2 menk. „liežuvis; gerklė“ (LKŽe)
liemuõ 3a „kūno dalis tarp menčių ir klubų, talija“ (DLKŽe)
liežuvèlis 2 „minkštojo gomurio užpakalinio krašto atauga (uvula)“ (DLKŽe)
liežùvis 2 „skonio organas, vienas kalbos padargų (lingua)“ (DLKŽe)
limfågyslès 1 „limfos gysla“ (DLKŽe)
lìnkis 1 žr. „lenkmuo“ (DLKŽe)
lìnkymas 1 žr. „lenkmuo“ (DLKŽe)
lúpa 1 „vienas iš dviejų burnos angos kraštų“ (DLKŽe)
lúpos 1 „burna kaip kalbėjimo organas“ (DLKŽe)
maišèlis 2 „pūslelės pavidalo ertmė“ (DLKŽe)
makaùlè 2 menk. „galva“ (DLKŽe)
makáuza 1 žr. „makaulė“ (LKŽe)
makaũzè 2 žr. „makaulė“ (LKŽe)
makštìs 4 „moters lyties organų dalis (vagina)“ (DLKŽe)
marmólai 1 žr. „marmūza“ (LKŽe)
marmūzà 2 „burna“ (LKŽe)
marmũzè 2 niek. „veidas, burna“ (DLKŽe)
maũkè 2 menk. „snukis, veidas“ (LKŽe)
maumuõ 3b žr. „momuo“ (DLKŽe)
mažèlis 2 „mažasis: M. pirštas“ (DLKŽe)
mažiùlis 2 „mažasis; mažytis“ (DLKŽe)
mažỹlis 2 „mažasis, mažėlis“ (LKŽe)
melekèlis 2 žr. „liežuvėlis“ (DLKŽe)
melmuõ 3a „kryžiaus kaulas, kryžkaulis (Os sacrum)“ (LKŽe)
meñtè, mentẽ 2, 4 „mentikaulis“ (DLKŽe)

mentikaulis 1 „plokščias, trikampis viršutinės nugaros dalies kaulas (scapula)“ (DLKŽe)
migdōlas 2 žr. „tonzilė“ (DLKŽe)
minkštimas 2 „smilkinys, plonimas“ (LKŽe)
miokārdas 1 „širdies raumenys“ (DLKŽe)
momuō 3a „viršugalvio vieta, kuri mažam vaikui esti minkšta, nesukaulėjusi. Viršugalvis“ (DLKŽe)
mūrza 1 menk. „burna, veidas“ (LKŽe)
muřzė 2 žr. „murza“ (LKŽe)
mùskulas 1 „raumuo“ (LKŽe)
muskulatūrà 2 „organizmo raumenų visuma, raumenynas“ (LKŽe)
nagai 4 šnek. „pirštai, rankos“ (DLKŽe)
nāgas 4 „raginė antauga žmogaus, gyvulio ar paukščio piršto gale“ (DLKŽe)
narēlis 2 žr. „slankstelis (atskiras stuburo kaulelis)“ (DLKŽe)
narỹs 4 „sąnarys, lenkimas“ (DLKŽe)
nasraĩ 4 menk. „burna, lūpos“ (DLKŽe)
nėrvas 1 „skaidulų pluoštas, laidas, kuriuo dirgesys eina į smegenis ir iš jų, dirgsnis“ (DLKŽe)
neurōnas 2 „nervų ląstelė“ (DLKŽe)
nìkstas 2 „apatinis kojos sąnarys, kulkšnis“ (LKŽe)
nykštỹs 3 „pirmasis pirštas“ (DLKŽe)
norāgas 2 „nosies pertvaros kaulas, kurio viršutinis galas išsiskiria į du sparnus (vomer)“ (DLKŽe)
nosiāryklė 1 „viršutinė ryklės dalis, kuri jungiasi su nosies ertme (epipharynx)“ (DLKŽe)
nosìkaulis 1 „porinis nosies kaulas (os nasale)“ (DLKŽe)
nósis 1 „atsikišusi veido dalis su dviem skylutėmis kvėpuoti; uoslės organas“ (DLKŽe)
nùgara 1 „liemens dalis nuo sprando iki kryžkaulio“ (DLKŽe)
nugárkaulis 1 „stuburas“ (DLKŽe)
núovala 1 „placenta“ (DLKŽe)
obuolỹs 3a „akies o. (bulbus oculi)“ (DLKŽe)
óda 1 „viršutinis žmogaus ar gyvūno kūno sluoksnis“ (DLKŽe)
odenà 3a „akies obuolio dangalas, akies baltymas (sclera)“ (DLKŽe)
paakỹs 3b „vieta po akimi“ (DLKŽe)
paausỹs 3b „vieta prie ausies“ (DLKŽe)
pabarzdė 3b „vieta po barzda, pasmakrė“ (DLKŽe)
paburnis 1 „apatinė veido dalis“ (DLKŽe)

pādas 2 „pēdos apačia“ (DLKŽe)
padīkaulis 1 „kiekvienas iš penkių pado kaulų“ (DLKŽe)
pagurklis 1 „riebalų sluoksnis po smakru, gurklis“ (DLKŽe)
pakalē 3b „vieta po kaklu“ (DLKŽe)
pakalà 2 tarm. „nugara, užpakalis“ (DLKŽe)
pakarpà 3b šnek. „sprandas“ (DLKŽe)
pakáušis 1 „užpakalinė galvos dalis“ (DLKŽe)
pakáuškaulis 1 „pakaušio kaulas (os occipitale)“ (LKŽe)
pakinkis 1 žr. „pakinklis“ (DLKŽe)
pakinklis 1 „užpakalinė kelio sąnario dalis“ (DLKŽe)
paliáukis 1 žr. „pagurklis“ (DLKŽe)
palúpis 1 „vieta po apatine lūpa“ (DLKŽe)
panósė 1 „vieta po nosimi“ (DLKŽe)
papadē 3b „pėdos apačia, padas“ (DLKŽe)
pāpas 2 vulg. 1. „krūtis“ 2. „spenys“ 3. „žindukas“ (DLKŽe)
papilvē 3b „kūno plotas ties pilvu“ (DLKŽe)
papirštē 3b „kojos piršto apačia“ (DLKŽe)
paragē 3b „žmogaus galvos dalis aukščiau ausų, smilkinys“ (LKŽe)
parañkē 2 „apatinė rankos pusė aukščiau alkūnės“ (DLKŽe)
pāsaitas 3b „pilvaplėvės klostė, prilaikanti žarnas (mesenterium)“ (DLKŽe)
paskuīgalis 1 žr. „pasturgalis“ (DLKŽe)
paslėpsnis 1 „kūno vieta prie slėpsnų“ (DLKŽe)
pasmakrē 3b „smakro apačia“ (DLKŽe)
pastūrgalis 1 „žmogaus ar gyvulio užpakalis“ (DLKŽe)
paširdē 3b „vieta netoli širdies“ (DLKŽe)
paširdžiaĩ 3b „vieta palei širdį arba po širdimi“ (DLKŽe)
pažándė 1 „vieta po žandu“ (DLKŽe)
pažándės 1 „liauka, esanti po apatiniu žandikauliu (glandula submaxillaris)“ (DLKŽe)
pažastē 3b žr. „pažastis“ (DLKŽe)
pažastis 3b „vieta po ranka ties krūtine“ (DLKŽe)
pažiáunė 1 „apatinis žandikaulis; skerdienos dalis prie apatinio žandikaulio“ (DLKŽe)
pečiaĩ 4 „viršutinė nugaros dalis ligi menčių“ (DLKŽe)
pečiómentė 1 „mentikaulis“ (LKŽe)
pėdà 3 „apatinė kojos dalis, letena“ (DLKŽe)
pėdas 3 žr. „pėda“ (LKŽe)

péntis 1 tarm. „kulnas“ (DLKŽe)
pértvara 1 „Nosies p. (septum nasi)“ (DLKŽe)
petỹs 4 „kūno dalis nuo kaklo iki rankos“ (DLKŽe)
pilvāplėvė 1 „pilvo plėvė (peritoneum)“ (DLKŽe)
piļvas 4 „kūno dalis, kurioje yra virškinimo organai“ (DLKŽe)
pilvēlis 2 „piršto galo minkštumas“ (DLKŽe)
pirštās 2 „viena iš penkių judinamųjų plaštakos ar letenos galūnių“ (DLKŽe)
pirštīkaulis 1 žr. „pirštakaulis (piršto kaulas)“ (DLKŽe)
pyrāginė 1 juok. „kvėpuojamoji gerklė“ (DLKŽe)
placentà 2 „organas, per kurį vyksta medžiagų apykaita tarp motinos ir vaisiaus“ (DLKŽe)
plaktūkas 2 „klausomasis vidinės ausies kaulelis (malleus)“ (DLKŽe)
plāštaka 1 „rankos dalis nuo riešo, delnas su pirštais“ (DLKŽe)
plaūčiai 2 „porinis kvėpavimo organas“ (DLKŽe)
plāukas 3 „siūlo pavidalo išauga žmogaus ar gyvulio odoje“ (DLKŽe)
plaūtis 2 „viena plaučių pusė“ (DLKŽe)
pleišťakaulis 1 „kaukolės pamatinis kaulas (os sphenoidale)“ (LKŽe)
pleišťukas 2 „vienas iš trijų nedidelių pėdos kaulelių (os cuneiforme)“ (LKŽe)
plėsnas 4 „rankos plaštakos viršus nuo pirštų iki riešo“ (DLKŽe)
plėura 1 „krūtinplėvė“ (DLKŽe)
plėvė 4 „akies apvilkinimas, valkius“ (LKŽe)
plonimà 3a žr. „smilkinys“ (DLKŽe)
plónimas 1 „smilkinys“ (LKŽe)
póakis 1 žr. „paakys“ (DLKŽe)
polìpas 2 „patologinė gleivinės išauga“ (DLKŽe)
priekālas 2 „klausomasis vidinės ausies kauliukas (incus)“ (DLKŽe)
príėširdis 1 „kiekvienas iš dviejų viršutinių širdies skyrių (atrium cordis)“ (DLKŽe)
príevartis 1 „skrandžio susiaurėjimas prie dvylikapirštės žarnos (pylorus)“ (DLKŽe)
prūsnos 2 menk. „burna, lūpos“ (DLKŽe)
pumpuriùkas 2 „mažasis rankos pirštas“ (LKŽe)
pusiáujas 1 „juosmuo“ (DLKŽe)
pūslė 4 „dujų ar skysčių maišelis“ (DLKŽe)
pūtralaižė 1 žr. „putralakė“ (LKŽe)
pūtralakė 1 menk. „burna, snukis“ (DLKŽe)
pūtrasrėbis 1 menk. „burna“ (LKŽe)
ragenà 3b „priekinė skaidri akies obuolio išorinio dangalo dalis (cornea)“ (DLKŽe)

raginė 2 šnek. „galva“ (LKŽe)

rainėlė 2 „už ragenos esanti priekinė spalvota akies obuolio dalis su vyzdžiu viduryje (iris)“ (DLKŽe)

raištis 2 „tampri skaidulinio audinio juosta ar pluoštas (ligamentum)“ (DLKŽe)

raktikaulis 1 „kaulas tarp krūtinkaulio ir mentės (clavicula)“ (DLKŽe)

rankà 2 „viršutinė žmogaus galūnė; tos galūnės dalis iki riešo, plaštaka“ (DLKŽe)

raukai 4 „išeinamąją angą užtraukiantys raumenys“ (LKŽe)

raumenýnas 1 „raumenys“ (DLKŽe)

raumuõ 3b „audinio organas, traukydamasis sukeliantis judesius“ (DLKŽe)

recėptorius 1 „nervo galūnė ar ląstelė, priimanti ar perduodanti dirgiklį“ (DLKŽe)

retinà 2 „akies tinklelis, tinklainė“ (LKŽe)

rėklė 4 žr. „gerklos“ (DLKŽe)

ribà 2 „šonkaulis (antra reikšmė žodyne)“ (LKŽe)

riešas 3 „lankščioji dalis tarp plaštakos ir dilbio“ (DLKŽe)

riešikaulis 1 žr. „riešakaulis (kiekvienas iš aštuonių riešo kaulų)“ (DLKŽe)

riėtas 1 „šlaunis“ (DLKŽe)

riėtkaulis 1 „rietų kaulas, šlaunikaulis“ (LKŽe)

ryklė 4 „ryjamoji burnos dalis, kuri jungiasi su stemple (pharynx)“ (DLKŽe)

saĩdmėsė 1 „gyvulių ar žmogaus liauka, išskirianti virškinimui reikalingas sultis (pancreas)“ (LKŽe)

saĩtai 2 žr. „saldmėsė“ (LKŽe)

saĩtenos 1 žr. „saltos“ (LKŽe)

sáltys 1 žr. „saltai“ (LKŽe)

saũsgyslė 1 „tamprus audinys, jungiantis raumenis su kaulu, sąnariu“ (DLKŽe)

sąauga 1 „audinių suaugimo vieta“ (DLKŽe)

sąnarýs 3 „lanksti kaulų jungtis“ (DLKŽe)

sąvarža 1 „narių suveržiamoji jungtis“ (DLKŽe)

sėdėnė 2 „užpakalis“ (LKŽe)

sėdýba 1 šnek. „užpakalis“ (LKŽe)

sėdýnė 2 „sėdimoji kūno vieta, užpakalis“ (DLKŽe)

sėdýnkaulis 1 „sėdimasis (sėdynės) kaulas (os ischii)“ (DLKŽe)

sėdmenys 3a „sėdimoji kūno vieta, sėdynė“ (LKŽe)

sėklidė 2 „sėklos susidarymo liauka“ (DLKŽe)

siũlė 4 „vieta, kur gretimi kaukolės kaulai jungiasi labai plonu fibrozinio audinio sluoksniu (sutura)“ (LKŽe)

skelėtas 2 „griaučiai“ (DLKŽe)

skilvėlis 2 „porinė apatinė širdies dalis, į kurią kraujas eina iš prieširdžio ir varomas į stambiąsias kraujagysles“ (DLKŽe)

skilvys 4 tarm. žr. „skrandis“ (DLKŽe)

skjėdliaukė 1 „vidaus sekrecijos liauka priekinėje kaklo dalyje (glandula thyreoidea)“ (DLKŽe)

skliaūtas 2 „organo ar jo ertmės linkis“ (DLKŽe)

skrañdis 2 „svarbiausias virškinimo organas raumeninis maišelis pilve“ (DLKŽe)

skruostas 3, 1 „veido šonas“ (DLKŽe)

skruostikaulis 1 „skruosto kaulas“ (DLKŽe)

skvaukė 1 menk. „galva, kvaukė“ (LKŽe)

slankstėlis 2 „atskiras stuburo kaulelis“ (DLKŽe)

slėpsna 1 „pilvo sritis ties šlaunimi“ (DLKŽe)

slėсна 1 „užpakalinės gyvulio letenos dalis iš penkių lygiagrečių kaulų (metatarsus)“ (DLKŽe)

smagaĩvė 2 „galva, makaulė“ (LKŽe)

smagūris 2 žr. „smilius“ (DLKŽe)

smākras 4 „veido dalis žemiau lūpų“ (DLKŽe)

smalĩžius 2 žr. „smilius“ (DLKŽe)

smegeninė 2 „kaukolės dalis, kurioje yra smegenys“ (DLKŽe)

smėgenys 3 „centrinė nervų sistemos dalis (cerebrum)“ (DLKŽe)

smilius 2 „pirštas šalia nykščio“ (DLKŽe)

smilkinys 3b „galvos vieta tarp ausies ir akies“ (DLKŽe)

smilkinkaulis 1 „smilkinio kaulas (os temporale)“ (LKŽe)

smurglė 4 „šnervė“ (LKŽe)

snāpas 4 „burna, veidas, nosis“ (LKŽe)

snārplės 1 žr. „snerglės“ (LKŽe) (neturi vienaskaitos)

sneřglė 2 menk. „nosis“ (LKŽe)

sneřglės 2 1. „šnervės“ 2. menk. „nosis“ (LKŽe)

snūkis 2 menk. „burna, veidas“ (DLKŽe)

spenėlis 2 žr. „lezelis“ (DLKŽe)

spenys 4 „tešmens dalis, iš kurios traukiamas pienas“ (DLKŽe)

spindulys 3b ntk. „= stipinkaulis“ (DLKŽe)

spinginys 3b „smilkinys“ (LKŽe)

spragà 4 „tarpas tarp dantų, švarplė“ (LKŽe)
sprándas 3 „užpakalinė kaklo dalis“ (DLKŽe)
sprandiàkulis 1 „stuburkaulio kaklo slanksteliai“ (DLKŽe)
sproklė 4 menk. „gerklė“ (LKŽe)
sraigė 1 „vidinės ausies dalis - sraigėškai susisukęs kanalas (cochlea)“ (DLKŽe)
srėbtūvai 2 niek. „burna, lūpos“ (DLKŽe)
srėbtūvė 2 „srėbtuvai“ (DLKŽe)
staibikaulis 1 1. „blauzdikaulis“ 2. NdŽ „dilbio kaulas, stipinkaulis“ (LKŽe)
staibis 1 žem. „blauzda“ (DLKŽe)
stemplė 4 „kūno dalis, kuria maistas eina iš ryklės į skrandį“ (DLKŽe)
stibikaulis 1 1. „blauzdikaulis“ 2. NdŽ „stipinkaulis“ 3. „ilgas plonas koks kaulas“ 4. K.Būg(Nm) „stuburgalis“ (LKŽe)
stibýna 1 žr. „blauzda“ (DLKŽe)
stibýnas 1 žr. „blauzda“ (DLKŽe)
stiklākūnis 1 „skaidri drebučių pavidalo medžiaga akies obuolio viduje (corpus vitreum)“ (DLKŽe)
stipinkaulis 1 „plonasis dilbio kaulas (radius)“ (DLKŽe)
stomuō 3a žr. „stuomuo“ (LKŽe)
strāzdana 1 „gelsva arba ruda odos, ppr. veido, dėmė nuo saulės“ (DLKŽe)
strėnkaulis 1 „kryžkaulis“ (DLKŽe)
strėnos 1 „nugaros dalis žemiau juosmens“ (DLKŽe)
stūburas 3b „per nugarą einanti sujungtų slankstelių virtinė“ (DLKŽe)
stubūrgalis 1 „stuburo galas žemiau kryžkaulio penki suaugę slanksteliai“ (DLKŽe)
stubūrkaulis 1 žr. „stuburas“ (DLKŽe)
stūobas 3 „žmogaus stuomuo, liemuo“ (LKŽe)
stuomuō 3a „kūno dalis nuo kaklo iki kojų, liemuo“ (DLKŽe)
subinė 3b „užpakalis, sėdmenys“ (LKŽe)
šākymas 1 žr. „šakumas“ (DLKŽe)
šaknīs 4 „plauko, danties ar kt. dalis, esanti kūne“ (DLKŽe)
šāktarpis 1 žr. „tarpkojis“ (DLKŽe)
šākumas 1 žem. „tarpkojis“ (DLKŽe)
šeivikaulis 1 „mažasis blauzdos kaulas (fibula)“ (DLKŽe)
širdiplėvė 1 „širdį dengianti plėvė (pericardium)“ (DLKŽe)
širdis 3 „kraujo varomasis organas“ (DLKŽe)
šlapīmtakis 1 „porinis takas, kuriuo iš inksto į pūslę teka šlapimas (ureter)“ (DLKŽe)

šlaplė 4 „takas, kuriuo iš pūslės šalinamas šlapimas (urethra)“ (DLKŽe)
šlaunikaulis 1 „šlaunies kaulas (femur)“ (DLKŽe)
šlaunis 4 „kojos dalis nuo kelio iki dubens“ (DLKŽe)
šlikė 2 „kakta“ (LKŽe)
šluītas 2 1. „šlaunis“ 2. „blauzda, staibis“ (LKŽe)
šnerkšlė 4 „šnervė“ (LKŽe)
šnerplė 1 žr. „šnervė“ (DLKŽe)
šnervė 4 „nosies landa, nosiaskylė“ (DLKŽe)
šniðkšlė 2 „šnervė, šnerplė, šnirpšlė“ (LKŽe)
šnīpas 4 menk. „burna“ (DLKŽe)
šnīpis 2 žr. „šnipas“ (LKŽe)
šnīrpšlė 1 žr. „šnervė“ (DLKŽe)
šnīpšlė 4 „šnervė“ (LKŽe)
šokīkaulis 1 „pėdos kaulas, į kurį remiasi blauzdos kaulai (talus)“ (DLKŽe)
šónas 1 „dešinė ar kairė liemens, kūno pusė“ (DLKŽe)
šónkaulis 1 „lankinis krūtinės ląstos kaulas (costa)“ (DLKŽe)
švarplė 4 „tarpas tarp dantų, pradantė“ (DLKŽe)
tālija 1 „juosmuo“ (DLKŽe)
taīpakis 1 „tarpuakis“ (DLKŽe)
taīpdantė 1 žr. „tarpdantis“ (LKŽe)
taīpdantis 1 „tarpas tarp gretimų dantų“ (DLKŽe)
taīpkojis 1 „tarpukojis“ (DLKŽe)
taīpmentis 1 „tarpumentė“ (DLKŽe)
taīppirštis 1 „tarpupirštis“ (DLKŽe)
taīprietis 1 šnek. „tarpukojis“ (DLKŽe)
taīpšakis 1 „tarpušakis“ (DLKŽe)
tarpūakis 1 „tarpas, vieta tarp akių“ (DLKŽe)
tarpūkiškis 1 „tarpas, vieta tarp kiškų, tarpkojis, šakumas“ (LKŽe)
tarpūkojis 1 „vieta tarp kojų, šakumas“ (DLKŽe)
tarpūpetė 1 „nugaros dalis tarp pečių“ (DLKŽe)
tarpūpirštis 1 „vieta, oda tarp pirštų“ (DLKŽe)
tarpūplautis 1 „ertmė tarp kairiojo ir dešiniojo plaučio (mediastinum)“ (DLKŽe)
taīpvietė 1 „sritis tarp išorinių lytinių organų ir išangės (perineum)“ (LKŽe)
taukinė 2 „pilvaplėvės klostė su riebalų sluoksniu (omentum)“ (DLKŽe)
terlė 4 menk. „burna, snukis“ (DLKŽe)

tiltas 1 „žmogaus užpakalinių smegenų dalis (pons)“ (LKŽe)
tinklainė 2 „vidinis akies obuolio sluoksnis (retina)“ (DLKŽe)
tonsilė 2 žr. „tonzilė“ (LKŽe)
trachėja 1 „kvėpuojamoji gerklė“ (DLKŽe)
trimitas 2 „ausies vamzdelis, jungiantis būgnelio ertmę su nosiarykle (tuba auditiva)“ (DLKŽe)
tūštymas 1 „vieta po krūtine“ (DLKŽe)
uodegikaulis 1 „dubens dalis, kurią sudaro trys keturi rudimentiniai slanksteliai (os coccygis)“ (LKŽe)
úostai 2 žr. „ūšai“ (LKŽe)
ūšai 2 „plaukai, augantys (ppr. vyrams) tarp viršutinės lūpos ir nosies“ (LKŽe)
užkulnis 1 „kulno užpakalis“ (DLKŽe)
užpakalis 1 „pasturgalis“ (DLKŽe)
užpentis 1 „užkulnis“ (DLKŽe)
vainikas 2 „išsikišusi iš žandikaulio danties dalis“ (DLKŽe)
vainikėlis 2 „danties apvalkalas“ (DLKŽe)
vambrà 4 „lūpa; burna; snukis“ (DLKŽe)
vamplà 2 menk. „burna, lūpos“ (LKŽe)
várpa 1 „vyriškas lyties organas (penis)“ (DLKŽe)
vėbros 2 menk. „burna, lūpos“ (LKŽe)
venà 2 „gysla, kuria kraujas teka į širdį“ (DLKŽe)
vėdaras 3a šnek. „pilvas, viduriai“ (DLKŽe)
vėidas 3 1. „priešakinė žmogaus galvos dalis“ 2. „skrustas“ (DLKŽe)
vėpšlos 2 menk. „lūpos, burna“ (DLKŽe)
viduriai 3b „pilvo vidaus organai“ (DLKŽe)
viršugalvis 1 „galvos viršus“ (DLKŽe)
vyzdys 4 „angelė akies centre (pupilla)“ (DLKŽe)
vókas 3 „mirkčiojamas akies uždangalas“ (DLKŽe)
vožtūvas 2 „organo angos varstoma pertvarėlė“ (DLKŽe)
žābtai 2 niek. „nasrai, burna, snukis“ (DLKŽe)
žagrikaulis 1 „nosies pertvaros kaulas, kurio viršutinis galas išsiskleidęs į du sparnus, noragas(os vomeris)“ (LKŽe)
žándas 3 „apatinė šoninė veido ar snukio dalis“ (DLKŽe)
žādenos 3a „žandų plaukai“ (DLKŽe)
žandikaulis 1 „žando kaulas“ (DLKŽe)

žarnà 3 „vamzdelio pavidalo virškinimo trakto dalis, prasidedanti nuo skrandžio“ (DLKŽe)
žarnàplėvė 1 žr. „pilvaplėvė“ (DLKŽe)
žarnýnas 1 „žarnų sistema“ (DLKŽe)
žāstas 4 „rankos dalis nuo alkūnės iki peties“ (DLKŽe)
žastikaulis 1 „žasto kaulas (humerus)“ (DLKŽe)
žiáuna 1 „žandikaulis“ (DLKŽe)
žievė 4 „paviršinis organo sluoksnis: Smegenų, liaukos, lęšiuko ž.“ (DLKŽe)
žiódmenys 3a žr. „žiomenys“ (DLKŽe)
žioplė 4 menk. „burna, nasrai“ (DLKŽe)
žiótys 1 „anga iš burnos į nosiaryklę (faucium)“ (DLKŽe)
žiřgės 2 menk. „kojos“ (DLKŽe)
žiřgtai 2 menk. „kojos, žirgės“ (DLKŽe)
žirkłės 1 prk. „kojos“ (DLKŽe)